

www.e-rara.ch

Quaestiones logicales una cum institutionibus dialecticis

Kretz, Marquard

Wirceburgi, 1755

Zentralbibliothek Zürich

Shelf Mark: RRM 206

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-45694>

Philosophiae pars prima, sive logica.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [Link]

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [Link]

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [Link]

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [Link]

PHILOSOPHIÆ
 PARS PRIMA,
 SIVE
 LOGICA.

Qui bene distinguit, bene docet: proverbium est literatis & notissimum & certissimum. Hinc, ne contra bonam methodum ab ipso statim limine offendam; Logicam (quam scientiam sermocinalem, ἀπὸ τῆς λόγου, nomine usitato auctores appellant) auspiciaturus, in tres eam tractatus, secundum proprias ipsius functiones dispertior. In primo ea, quæ ad apprehensionem, ceterum primam mentis operationem pertinent, pertractabo. In secundo ea discutiam, quæ de altera mentis operatione, sive iudicio solent agitari. De iis denique, quæ tertiæ mentis operationi, sive discursui propria sunt, tractatus tertiusaget. Antè tamen, quàm hosce tractatus ordiar, pauca de Prolegomenis Logicæ pro more Philosophis hucusque semper usurpato disputare juvat.

PROLEGOMENA LOGICÆ,
SIVENatura, Divisio, Genus, Differentia, Proprietates & Causalitas
Logicæ.

ARTICULUS I.

De Natura & Divisione Logicæ.

1. **D**ico 1. Nomine Logicæ in genere considerata intelligitur Facultas trium mentis operationum directiva, id est: virtus dirigens apprehensiones, judicia, discursus, ne intellectus in definiendo, dividendo & argumentando hallucinetur. Desumptus est hic conceptus ex ipso nomine Logicæ, quod idem sonat, ac rationalis sive sermocinalis. Atque hæc ipsa est ratio, cur Logica à plerisque dicatur Philosophia rationalis, quòd rationem dirigat; aut sermocinalis, quòd sermonem moderetur, internum nimirum, sive sermonem mentis; nam sermo externus aut vocalis aut scriptus Logici potius, quàm Logicæ opus est, ut infra pluribus demonstrabitur.

2. *Dico 2.* Logicæ divisio multiplex est. *Primò* dividitur in Naturalem & Artificialem. *Naturalis* est virtus sive facultas intellectui connaturalis, vi cujus absque regulis artificialibus potest intellectus noster rectè apprehendere, judicare, discurrere. Sic homo illiteratus vi Logicæ naturalis infert, se moriturum, ex communi

muni principio: *Omnis homo moritur. Atqui ego sum homo, ergo moriar. Artificialis est virtus intellectûs juxta regulas certas & infallibiles rectè apprehendendi, judicandi, & discurrendi. An detur Logica naturalis & artificialis, à multis fusiùs tractatur: Cum enim Aristoteles L. 2. Poster. cap. 1. dicat: ζιτῆμεν τέτταρα τὸ ὅτι, τὸ διότι, εἰ ἔστι, τί ἔστιν. h. e. De re quam tractaturi, *querimus quatuor: quod, propter quid, si est, quid est.* Hinc plures contra bonam philosophandi methodum sese peccare graviter autumant, nisi quæstionem hanc: *Si est?* vel an sit Logica tum naturalis, tum artificialis? ab initio statim pertractent. Ego illos minimè carpens, sed ad utiliora & necessaria magis properans, quæstionem hanc absque piaculo prætermitto, & si quis fortè de existentia Logicæ Naturalis aut Artificialis dubitet, hunc ad rudes, ad Dialecticam (quo nomine solam eam Logicæ partem Aristoteles inscripsit, quæ de Topico est, seu Syllogismo probabili, jam verò ex communi Philosophorum usu ad Logicam universam extenditur) ad Aristotelem, aliòsque auctores benè multos ablego, ex quibus facilè convincetur dari Logicam & naturalem & artificialem actualem, quam si sæpius in exercitium deduxerit, Logicam quoque habitualemente dari experimento ipse suo emolumentoque edoctus ultrò fatebitur. Quomodò verò nata sit Logica artificialis infra de Logica scientia tradam.*

6 DE PROLEGOMENIS LOGICÆ.

Secundò Logica artificialis (de qua sola deinceps sermo erit) subdividitur in actualem & habitualem. *Actualis* sunt ipsæ regulæ docentes modum infallibiliter rectè apprehendendi, judicandi, discurrendi. Vocantur hæ regulæ alio nomine *Actus Logicæ dirigentes, elicitæ, immediatæ*, propterea quod Logica habitualis immediatè ad illos inclinet & faciliet. Actus verò facti juxta regulas, v. g. definitio facta juxta regulas definitionis, appellantur *Actus directi, mediati, imperati*.

Tertiò dividitur in docentem & utentem, eamque actualem & habitualem. *Docens actualis* sunt regulæ universales potentes dirigere intellectum in ordine ad definitiones, divisiones, & argumentationes. *Utens actualis* sunt eadem regulæ ad usum actualem applicatæ. V. g. Si juxta hanc regulam: Definitio debet constare genere & differentiâ, facias hanc definitionem: homo est animal rationale. *Docens habitualis* est facilitas inclinans intellectum ad eliciendas regulas logicas non applicatas, & præcisè potentes dirigere. *Utens habitualis* est facilitas inclinans ad regulas applicatas ad usum, seu actu dirigentes. An Logica docens & utens distinguantur, dicetur, quando investigato priùs Logicæ genere & differentiâ, de ejus proprietatibus agatur.

Quartò alia Logica dicitur *Apprehensiva*, quòd apprehensiones, alia *Judicativa*, quòd judicia, alia *Discursiva*, quòd discursus dirigat. Denique discursiva vel est *Analytica*, quæ de syllo-

DE PROLEGOMENIS LOGICÆ. 7

ſyllogiſmo ſcientifico agit ſeu demonſtratione. Vel eſt *Topica*, quæ per infallibiles regulas docet intellectum in materia probabili concluſionem quoad materiam quidem probabilem, quoad formam verò certam & evidentem deducere. Vel eſt *Sophiſtica*, quæ docet infallibiliter ſyllogiſmum falſum dignoſcere, ejuſque fallacias detegere.

ARTICULUS II.

De Genere Logicæ.

3. **H**Oc & ſequentibus articulis in eſſentiam Logicæ accuratiùs inquiretur: quia verò rei cujuſlibet eſſentiam duo conſtituunt, Genus nimirum & Differentia; hinc investigabitur primò, quodnam ſit genus Logicæ? quæ ejuſ differentia ſit, poſtea tradetur. Hic porrò velim obſerves, ſtatum quæſtionis non eſſe de genere remoto; an ſcilicet Logica ſit ens, ſit qualitas, accidens, habitus? de hoc enim nemo dubitat. Status igitur quæſtionis eſt de genere proximiorè Logicæ: an ſecundùm omnes partes ſuas Analyticam, Topicam & Sophiſticam ſit virtus, ſit ars, ſit ſcientia? quæſtioni huic tribus ſequentibus §§. ſatiſfiet.

§. I.

An Logica ſit Virtus Intellectualis?

4. *Nota.* Virtus in genere eſt optima diſpoſitio potentiaæ ad proprium opus. Ita Ariſto- teles 6. Ethic. cap. 1. Dicitur 1. *Optima diſ-*

§ DE PROLEGOMENIS LOGICÆ.

positio : id est, habitus sive qualitas constanter in-
hærens potentiæ, eamque facilitans in ordine
ad operationes. Dicitur 2. *ad proprium opus* :
id est ad opus perfectum, optimum & congru-
ens potentiæ, in qua virtus residet. Alia est
moralis, alia intellectualis. *Moralis est*, quæ
perficit voluntatem & mores, pertinetque
ad Ethicam, v. g. Temperantia, Fortitudo &c.
Intellectualis vel virtus mentis est, quæ perficit
intellectum, eamque disponit ad optimum, id
est, *verum* : verum enim est optimum intelle-
ctus, sicut bonum est optimum voluntatis.

5. *Dico*. Logica est virtus intellectualis se-
cundum omnes suas partes. *Prob.* Habitus in-
clinans intellectum ad optimum, scilicet verum,
est virtus intellectualis : *atqui* Logica secundum
omnes suas partes est talis habitus ; *ergo* secun-
dum omnes suas partes est virtus intellectualis.
Prob. min. per partes. Imprimis *Analytica* per
regulas suas infallibiles inclinat intellectum, ut
per conclusiones certas & infallibiles semper at-
tingat verum & nunquam fallatur, ergo hæc
est talis habitus. *Antecedens prob.* Si Analytica
sive Logica demonstrativa non haberet regulas
infallibiles, per quas inclinaret intellectum in-
fallibiliter ad verum, ergo nulla daretur scien-
tia. Sequela falsa est, ergo & id, unde sequi-
tur. *Prob. Sequela* : primo ipsa Logica non fo-
ret scientia ; quia deficientibus regulis infallibi-
libus & certis, scientem reddere certum de sua
demonstratione non posset, id quod tamen ad
scientiam necessario requiritur. Deinde nec re-
liquæ

DE PROLEGOMENIS LOGICÆ. 9

liquæ scientiæ essent verè tales : cum enim illæ demonstrationum suarum certitudinem, veritatemque formæ à Logica mutuentur, ab ea non accipient, quod ipsa non habet. *Secundò* Logica *Topica* & *Sophistica* sunt habitus inclinantes ad optimum. *Prob.* Topica per regulas infallibiles docet intellectum in materia probabili conclusionem quoad materiam quidem probabilem, quoad formam verò certam & evidentem deducere. *Sophistica* autem instruit intellectum, per regulas certas & infallibiles cognoscere & evitare syllogismorum fallacias, & sic saltem negativè disponit ad verum ; ergo sunt habitus inclinantes ad optimum intellectûs. *Ant. prob.* Topica docet, quod syllogismus constans medio probabili probabiliter tantum concludat ; Sophistica verò docet v. g. quod syllogismus constans quatuor terminis non concludat. Quod utrumque æquè certum ac evidens est, quàm hoc, quod syllogismus demonstrativus concludat evidenter. Nam sicut ea, quæ sunt evidenter eadem uni tertio, sunt evidenter eadem inter se ; sic etiam quæ sunt probabiliter aut inadæquatè eadem uni tertio, sunt probabiliter aut inadæquatè eadem inter se.

6. *Obj.* 1. Virtus ex D. Th. 2. 2. q. 55. est bona qualitas mentis, quâ nemo malè utitur : sed multi malè utuntur Logicâ ; ergo non est virtus. R. D. maj. Quâ nemo malè utitur ex intentione & directione virtutis C. ex propria malitia N. malus usus virtutis rectiùs dicitur abusus seu aberratio à virtute ; mirum autem non est errare illum, qui aberrat.

7. *Obj.*

7. *Objic. 2.* Juxta Aristotelem 7. *Physic. text. 17.* virtus est dispositio perfecti ad optimum: sed Logica non est talis dispositio; ergo. *Min. prob.* Aliàs omnes Logici essent optimi, quod tamen falsum esse experientia jam sæpè docuit. *R. D. prob. min.* Omnes Logici essent optimi perfectione morali N. perfectione Logicæ C. negavi Logicos semper optimos esse perfectione morali, nimirum ex directione Logicæ, quæ perfectionem moralem nec complectitur nec intendit; illam tamen non excludit: nihil proinde repugnat, Logicos esse optimos etiam quoad perfectionem moralem ex directione alterius virtutis scilicet Ethicæ. Adverte prætereà: in definitione Aristotelica virtutis modò allatâ τὸ *dispositio* significat qualitatem permanentem seu habitum. Τὸ *Perfecti* non significat subjectum jam antecedenter esse perfectum; sed formaliter perfectum reddi in lineâ virtutis per ipsam virtutem. Vel, ut alii interpretantur, indicat subjectum debere esse perfectum physicè, non autem Logicè. Τὸ *Optimum* non intelligendum est simpliciter, sed in linea virtutis logicæ, & ad finem virtuti huic præfixum.

Inst. 1. Multi Logici errant in definiendo, dividendo & argumentando: ergo non omnes sunt perfecti perfectione logicâ. *R. D. ant.* Errant ratione materiæ C. ratione formæ, *subdist.* errore proveniente à regulis Logicæ vel ex ejus intentione, N. errore proveniente ab ignorantia hominis necdum penetrantis regulas Logicæ, & præter ejus intentionem C.

Inst.

Inst. 2. His præmissis ad regulas Logicæ factis: *Nulla planta est rationalis; omnis homo est planta.* Logica inclinatur ad assensum huic conclusioni falsæ dandum: ergo *nullus homo est rationalis.* Ergo Logici errare possunt errore proveniente à regulis Logicæ, & ex ejus intentione. R. D. ant. Logica inclinatur ad dictam conclusionem ratione formæ, quæ bona est, C. ratione materiæ. N. Minorem ratione materiæ falsam deberet negare intellectus, & ad conclusionem falsam non inclinaretur.

Inst. 3. Logica tradit regulas de sophismate; sed hæc certè non inclinant ad verum; ergo. R. D. maj. Tradit regulas de sophismate faciendo, N. de eo vitando & cognoscendo C. sophisma non est opus Logicæ, sed Logici aut Sophistæ.

8. *Obj. 3.* Logica Topica disponit ad actus tantùm probabiles; sed hi sunt sæpè falsi; ergo saltem Topica disponit ad falsum. R. D. maj. Disponit ad actus probabiles ratione materiæ. C. Ratione formæ N. & sic distinctâ minore, Conf. forma in probabilibus æquè evidens & infallibilis est, ac in evidentibus & analyticis: quod autem syllogismi topici subinde fallant ratione materiæ, hoc Logicæ per accidens est.

Inst. 1. Ergo Logica topica & sophistica erunt æquè virtus ac Analytica. R. D. illat. Quoad id, quod primariò respiciunt & intendunt. C. Quoad id, quod secundariò respiciunt, & intendunt. N. Logica Topica & Sophistica, utraque habitualis, respiciunt primariò,

mariò, & intendunt veritatem logicam, sicut etiam analytica. Quod autem topica versetur in probabilibus ratione materiæ, hoc illi secundarium est, quod in decursu Logicæ adhuc meliùs intelliges.

Inst. 2. Habitus & actus specificantur ab objectis, ergo si objectum topicæ est probabile & sæpe falsum, etiam habitus topicus erit tantùm probabilis & sæpe falsus. *R. D. ant.* Specificantur ab objectis, i. e. debent participare omnia prædicata objectorum N. i. e., debent saltem unum aut alterum participare C. si enim habitus & actus deberent omnia prædicata participare ab objectis, ergo si objectum cognitionis sit corpus, etiam cognitio deberet esse corpus.

9. *Collige* 1. Thesis hæc intelligenda tantùm est de Logica habituali; nam actualis, actus virtutis est, non ipsa virtus. 2. Logica non est fides humana, quia hæc est assensus propter auctoritatem loquentis: Logica verò nititur infallibilitate suarum regularum. 3. Logica non est opinio; hæc enim nititur motivis probabilibus cum formidine de opposito. Logica autem nititur motivo infallibili regularum. Nec obstat, quod in Logica multa asserantur tantùm probabiliter. V. g. Logicam esse scientiam purè practicam &c. Nam ejusmodi asseriones potius fiunt à Professoribus Logicæ, quàm ab ipsa Logica.

§. II.

An Logica sit Ars?

10. *Nota 1.* Probatum hucusque est Logicam esse virtutem intellectualem; modò indagandum, qualis virtus mentis sit Logica: nam à Philosopho virtutes mentis assignantur quinque: *Prima* est *Habitus primorum principiorum*, versans in iis, quæ demonstrari non possunt, sed cognitione simplici comprehenduntur; alio nomine vocatur *Intelligentia*. Hac imbutus intellectus facile assentitur primis principiis, quæ à Philosophis vocantur *Propositiones primæ*, effata, placita, ἀξιώματα; qualia sunt: *Impossibile est, idem simul esse & non esse. Totum est majus suâ parte &c.* *Secunda* est *Scientia*, quæ est cognitio rerum per causas altissimas & universalissimas, substantias scilicet à natura abstractas, quales sunt, Deus & Angeli. Discrepat ab intelligentia, quòd sit ratiocinatrix: à scientia, quòd ex causis altissimis aliquid colligat; scientia verò ex proximis. *Tertia* est *Prudentia*: hanc Aristoteles 6. *Ethic.* cap. 4. sic definit: ἔξισ μετὰ λόγῳ ἀληθῆς πρακτικῆ περὶ τὰ ἀνθρώπων ἀγαθὰ καὶ κακὰ, i. e. *Habitus rectâ cum ratione activus*, in iis versans, quæ homini sunt bona vel mala. *Quarta* est *Scientia*; éstque cognitio certa & evidens per causas: hanc definitionem Arist. 6. *Ethic.* cap. 3. sic exprimit: ἐμπρογινωσκομένων πᾶσα διδασκαλία: ex præcognitis omnis doctrina. *Quinta* est *Ars*; hæc ex Arist. 6. *Ethic.* c. 4. est habitus
verâ

14 DE PROLEGOMENIS LOGICÆ.

verâ cum ratione factivus; ἔξις μετὰ τῆ λόγου ἀληθείας ποιητική. Dicitur *habitus*, i. e. facilitas. Dicitur *verâ cum ratione*, i. e. juxta regulas rationi conformes. Dicitur *factivus*, i. e. qui efficit opus præscindendo, an illud sit in- vel externum. Distinguitur tamen hic τὸ factivus ab activo; *Activum* enim Aristot. tribuit prudentiæ, vultque idem esse ac electivum. *Factivum* verò tribuit arti, vultque idem esse ac operativum.

11. *Nota 2.* Artes aliæ liberales sunt & internæ; Mechanicæ, externæ & illiberales aliæ. *Liberales & internæ* sunt, quæ libero homine dignæ præcipuè perficiunt intellectum, nec post se opus externum corpore elaboratum relinquunt. *Illiberales, mechanicæ & externæ* sunt, quæ versantur circa opus externum corpore elaboratum. His prænotatis status quæstionis est; an Logica sit ars, eaque liberalis & interna?

12. *Dico.* Logica est talis ars. Ratio est, quia Logicæ convenit definitio artis internæ n. 10. & 11. allata. *Prob.* Logica est habitus juxta regulas suas rationi conformes effectivus definitionis, divisionis, argumentationis, & quidem internæ; cum Logica finem suum in ejusmodi operatione interna perfectè acquirat; ergo Logicæ convenit definitio artis internæ.

Confirm. 1. Operationes mentis sunt factibiles, dirigibiles, quia possunt esse vel non esse, benè vel malè fieri; ergo debet dari habitus ipsarum directivus: sed alius assignabilis non est, quàm Logica; ergo. *Confirm. 2.* Autoritate D. Th.

qui

qui 1. 2. q. 57. a. 3. ad 3. Logicam annumerat artibus, ipsamque artium artem appellat.

13. *Objic.* 1. Logica est scientia : ergo non est ars. *Prob. Conf.* Habitus scientiæ & habitus artis testè Arist. sibi opponuntur ; ergo si Logica est scientia, non erit ars. *R. D. Ant. prob.* Habitus scientiæ speculativæ & habitus artis sibi opponuntur C. habitus scientiæ practicæ & habitus artis sibi opponuntur : *Subd.* & habitus artis liberalis internæ N. illiberalis & mechanicæ C. Disparitas autem est ; quia ars mechanica versatur circa opus externum ; ars autem interna versatur circa opus internum, sicut scientia practica, qualis est Logica.

Inst. Logica versatur circa syllogismos & definitiones vocales : sed hæ sunt opus externum ; ergo. *R. N. maj.* Hæc non sunt opus Logicæ, sed Logici vel discipulis, vel docentis. Nam etiam mutus, perfectus esse posset Logicus.

14. *Objic.* 2. Arist. L. 2. *Ethic. cap.* 4. ait : de naturalibus actibus non dari artem, nec regulam ; ergo Logica nequit dici ars dirigens operationes mentis, cum hæ sint actus naturales. *R.* Explico Arist. cum dist. de naturalibus actibus eodem semper modo se habentibus, quales sunt auditiones &c. non datur ars C. de actibus naturalibus, qui patiuntur varietatem, quales sunt in intellectu, qui veri & erronei esse possunt N.

15. *Objic.* 3. Ars ex Arist. L. 3. *Ethic. cap.* 3. consultat : sed Logica non consultat, cum ejus objectum aliter esse non possit ; ergo. *R. I. Arist.*

16 DE PROLEGOMENIS LOGICÆ.

Arist. 2. Phys. c. 8. ait, artem non consultare. R. 2. D. maj. Ars omnis consultat N. aliqua, quæ nimirum à variabilibus rerum circumstantiis & eventu dependet; v. g. Medica, Navigatoria, prout ipse Arist. loc. cit. advertit C.

16. *Observa* 1. Habitus activus non distinguitur à factivo per hoc, quod ille versetur circa opus internum; hic verò circa externum: sed per hoc, quod activus versetur circa actus voluntatis, quoad ea, quæ bona vel mala sunt hominis: Factivus autem circa actus intellectûs sive tres mentis operationes. 2. Ars accuratiùs dividitur in artem strictissimè, strictiùs, & strictè dictam. *Strictissimè* talis est, quæ transit in materiam externam, & sensibile opus relinquit; ùt ars ædificatoria. *Strictiùs* dicta est, quæ agit in potentiam motricem, sed non relinquit opus sensibile, ùt ars citharizandi. *Strictè* talis est, quæ dirigit operationes mentis absque eo, quod agat in potentiam motricem, & opus externum relinquat, ùt Logica. 3. Quando igitur Arist. distinguit artem à natura per hoc, quod natura sit principium motûs in eo, in quo est; ars autem extra eum, in quo est; distinguit artem tantùm inadæquatè sumptam à natura: ars enim ùt sic abstrahit ab eo, quod effectus ejus sit in-vel externus; adhuc tamen distinguitur à natura, quod natura sit principium primum, ars secundarium; natura sit principium congenitum & physicum, ars verò acquisitum & morale.

§. III.

An Logica sit Scientia, & an Practica, an Speculativa?

17. *Nota. 1.* Scientia in genere est cognitio reddens intellectum certum. Alia est scientia *strictissime* sumpta, quam Arist. *speculativam* appellat, & est cognitio demonstrativa deducta per causas certas & infallibiles, ex fine intrinseco scientiæ sistens in nuda objecti sui contemplatione. Alia est scientia *minus strictè talis*, sive *Practica*. Hæc est cognitio certa & evidens per causas tendens in objectum operabile modo operabili, & quidem ex fine intrinseco scientiæ. Porrò scientia dividitur in actualem & habituales. *Actualis* est cognitio certa & evidens per causas. *Habitualis* est facilitas ad cognitiones certas & evidentes eliciendas inclinans. Nascitur hæc facilitas ex frequentatis actibus scientificis.

18. *Nota 2.* *Cognitio practica* sive actus practicus est ille, qui dirigit effectiorem operis, nec sistit in nuda objecti contemplatione. Differt à cognitione speculativa, non quod simpliciter proponat objectum operabile, aut modum tale objectum faciendi; nam hoc etiam cognitio speculativa præstare potest: sed quod ex modo tendendi sibi intrinseco ita objectum proponat, ut inclinet ad illius effectiorem. *Objectum practicabile* est opus illud, quod capax est directionis. *Praxis* est ipsa actio sive productio operis facta ex directione cognitionis practicæ.

Porrò actus practicus vel est practicus *in actu secundo*, qui actu practicat, vel dirigit suum objectum. Vel est practicus *in actu primo*, qui actu non practicat, ex fine tamen scientiæ ordinatur ad praxin. His positis, *status questionis* est imò. An Logica actualis sive omnes regulæ Logicæ tam Analyticæ, quàm Topicæ & Sophisticæ sint cognitiones deductæ per causas? vel an sint scientia actualis? 2dò. An Logica habitualis sit habitus ad ejusmodi cognitiones inclinans, possitque suas regulas demonstrare? vel an sit scientia habitualis? 3tiò. An omnes regulæ Logicæ ex fine intrinseco tendant ad praxin? sive an Logica sit purè practica vel non?

19. *Dico 1.* Omnes regulæ Logicæ tam Analyticæ, quàm Topicæ & Sophisticæ sunt scientia actualis. *Prob.* Illi actus sunt scientia actualis, qui deducti sunt per causas, sive ex præmissis certis & evidentibus; sed omnes actus dirigentes Logicæ Analyticæ, Topicæ & Sophisticæ deducti sunt per causas: ergo. Major continet definitionem scientiæ actualis. Minor probabitur solutione objectionum, in quibus variarum regularum deductiones leges.

20. *Dico 2.* Logica habitualis est scientia habitualis. Ratio est: quia actus dirigentes Logicæ, à quibus generatur, & ad quos de novo inclinatur, sunt scientia actualis, ut *num. 19.* probatum est, & adhuc probabitur; ergo etiam Logica habitualis erit scientia habitualis. Nam tales sunt habitus, quales sunt actus. *Confir.*

Si

Si Logica habitualis non foret scientia, nulla alia facultas esset scientia; cùm nulla evidenter ostendere posset, se rectè & infallibiliter concludere.

21. *Obj.* I. Regulæ Logicæ non possunt demonstrari; ergo Logica non est scientia. *Prob. ant.* Regula *Divisionis* est: Divisum debet plus continere, quàm singula membra dividenda. Regula *Syllogismi* est: Syllogismus tres tantùm terminos habere debet. Regula *suppositionum* est: Prædicatum propositionis negativæ semper supponit distributivè. Regula *subalternarum* est: Ex veritate subalternantis sequitur veritas subalternatæ. Regula *Oppositarum* est: Contrariæ in nulla materia possunt esse ambæ veræ. &c. Sed hæ regulæ demonstrari non possunt; ergo.

R. N. min. Regulam *Divisionis* sic demonstro: Totum debet in se plus continere, quàm singulæ partes seorsim spectatæ: sed divisum est totum, membra dividenda sunt partes; ergo. Divisum debet plus continere, quàm singula membra dividenda. Regulam *Syllogismi* sic: Syllogismus est oratio, in quâ duo termini inter se identificantur in conclusione, quia iidem termini sunt identificati uni tertio in præmissis; sed ad hoc tres tantùm termini requiruntur; ergo. Regulam *Suppositionum* sic: Si prædicatum propositionis negativæ non supponeret distributivè, ergo prædicatum hujus propositionis: *Homo non est lapis*; Pro aliquo lapide non supponeret, consequenter simul vera esse posset hæc propositio contradictoria: *Homo est ali-*

quis lapis. Sed hoc implicat; ergo. Regulam *subalternarum* sic: quidquid verè affirmatur de termino universali universaliter sumpto, etiam verè affirmatur de contentis sub eo; sed ex supposito in subalternante verè aliquid affirmatur de termino universali universaliter sumpto; ergo etiam in subalternata aliquid verè affirmatur de termino particulari sub universali contento. Regulam *Oppositarum* sic: Idem nequit simul esse & non esse; sed hoc contingeret, si ambæ contrariæ simul essent veræ; ergo.

Inst. Saltem demonstrari non possunt regulæ Topicæ, qualis est: ex præmissis probabilibus sequitur conclusio tantum probabilis. Nec regulæ Sophisticæ, qualis est: syllogismus Sophisticus nihil concludit. & N. Regulam Topicam sic deduco: Ex causa probabili sequitur effectus tantum probabilis; sed præmissæ probabiles sunt causa, conclusio est effectus; ergo. Regulam Sophisticam sic demonstro: Syllogismus, in quo non servatur *dictum de omni*, vel *dictum de nullo*, vel hoc principium. *Quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se*: nihil concludit: sed hæc non servantur in syllogismo sophistico; ergo.

22. *Obj. 2.* Non omnes regulæ Logicæ sunt infallibiles; ergo Logica non est scientia. *Prob. ant.* Regula Logicæ est: *Ex puris negativis nihil sequitur*: sed hæc fallit; ergo. *Prob. min.* Ex puris affirmativis aliquid sequitur; ergo etiam ex puris negativis. & N. *ult. conf. Disp. est.* In puris affirmativis servatur principium

cipium directivum metaphysicum: *Quæ sunt eadem uni tertio &c.* Item servatur principium universale logicum: *Dictum de omni*, quod regulat syllogismos affirmativos. Sed in puris negativis non servatur *dictum de nullo*, quod dirigit syllogismos negativos, & vult, ut medium saltem cum uno extremorum conveniat; quia non valet hoc principium: *Quæ diversa sunt cum uno tertio, diversa sunt inter se.* Nam duæ lineæ palmares diversæ à bipalmari, non sunt diversæ inter se. Ut intelligas principia hîc allegata adverte sequentia: sensus principii directivi metaphysici est hic: quæ à parte rei sunt eadem in aliquo tertio adæquatè & distributivè sumpto, sunt eadem inter se. Dicitur 1. *à parte rei*; quia si solâ nostrâ ratione conveniunt in uno tertio, sicut homo & brutum in animali; non ideò erunt eadem inter se. Dicitur 2. *adæquatè*: hinc quia anima & corpus sunt tantùm inadæquatè eadem cum homine, non sunt eadem inter se. Dicitur 3. *Distributivè*: aliàs syllogismus de medio communi, propter medium non distributum erit vitiosus, ut hic: *Omnis homo est animal; omne brutum est animal; ergo omne brutum est homo.* Dictum de omni habet hunc sensum: quidquid dicitur de termino communi universaliter sumpto, dici potest de quovis contento sub illo. Dictum de nullo sic explicandum est: quidquid negatur de termino communi universaliter sumpto, idem negari potest de quovis contento sub illo.

Inst. 1. Hæ sunt meræ negativæ: *Qui non moritur in gratia, non venit in cælum; sed latro impænitens non moritur in gratia; ergo non venit in cælum.* Sed ex his aliquid sequitur; ergo. *R. N. maj.* Minor enim est affirmativa; & quia totus terminus medius bis poni debet in præmissis, hinc sic exponenda est: *Latro impænitens est is, qui non moritur in gratia; cum major faciat hunc sensum: Is qui non moritur in gratia &c.*

Inst. 2. Hic est syllogismus merè negativus, in quo medium totum bis ponitur: *Nulla planta est lapis; sed nullum brutum est planta; ergo nullum brutum est lapis.* Sed ex hoc aliquid sequitur; ergo. *R. D. min.* Aliquid sequitur vi materiæ & per accidens C. vi formæ & per se N. nimirum principia n. 22. allata non servantur, adhæc dari potest syllogismus similis figuræ & formæ falsus, v. g. *Nulla planta est rationalis; sed nullus homo est planta; ergo Nullus homo est rationalis.* Ut autem conclusio sit bona formaliter, nullus syllogismus similis formæ dabilis sit, necesse est, cujus conclusio sit falsa.

23. *Obj. 3.* Hæc regula: ex puris particularibus nihil sequitur, est falsa. *Prob.* Ex hoc syllogismo: *Aliquod animal est bipes Petrus est aliquod animal; ergo Petrus est bipes* Aliquid sequitur; ergo. *R. D. ant. prob.* Aliquid sequitur ratione materiæ, C. ratione formæ. N. En syllogismum similem falsum: *Aliquod animal est bipes; equus est aliquod animal; ergo equus est bipes.* Vitium autem in syllogismis puris par-

particularibus est, quia medium non distribuitur in præmissis, consequenter cum neutro extremo jungitur adæquatè: hinc etiam non est ratio, cur extrema in conclusione jungantur inter se. Et hæc simul ratio est, cur medium in una saltem præmissarum debeat distribui. Si verò in syllogismo particulari una propositio sit affirmativa, negativa altera, medius terminus distribuetur; sed non extrema; quorum tamen unum in conclusione negativa distribuetur; consequenter peccabitur in hoc ultimo casu contra illam regulam: *nil debet distribui in conclusione, quod non erat distributum in præmissis*; alàs procedetur à particulari ad universale, quod non valet.

Inst. Ex puris singularibus aliquid sequitur; ergo etiam ex puris particularibus. *R. N. C.* Disp. est: quia in singularibus terminus medius sumitur secundum totam suam latitudinem, i. e., pro omni eo, pro quo potest sumi. Deinde sumitur etiam in eadem semper significatione. Denique servatur principium: *quæ sunt eadem uni tertio &c.* Sed hæc non observantur in puris particularibus. Vide n. 23.

24. *Obj. 4.* Saltem regulæ conversionum sunt falsæ. *Prob.* Hæc est regula: *Propositio universalis affirmativa nequit converti simpliciter, sed per accidens.* Sed hæc falsa est: ergo. *Prob. min.* Hæc est universalis affirmativa: *omnis homo est rationalis.* Sed hæc benè convertitur simpliciter sic: *Omne rationale est homo.* Ergo. *R. D. ult. min.* Benè sic convertitur per accidens,

& ratione materiæ, C. per se & ratione formæ. N. Ecce similem conversionem falsam : *Omnis homo est animal ; ergo omne animal est homo.* Proceditur nimirum à non distributo ad distributum. Pro conversione legitima observa sequens carmen.

Feci simpliciter convertitur, *Eva* per Acci ;
Asto per Contra ; sic fit conversio tota.

Quibus in versibus memoriæ altissimè imprimas verba : *Feci, Eva, Asto,* & vocales in eis contentas, scilicet *A. E. I. O.* quarum significatio sequentibus versibus comprehenditur.

Afferit A, negat E, sed universaliter ambæ.

Afferit I, negat O, sed particulariter ambo.

25. Ex his versibus collige I. Propositio universalis affirmativa benè convertitur & per accidens & per contrapositionem ; non verò simpliciter ; ex ratione n. 24. data. II. Universalis negativa convertitur & simpliciter & per accidens ; non tamen per contrapositionem saltem universaliter. Unde non valet hæc conversio : *Nullus homo est lapis : ergo nullum non lapis est non homo.* Poterit tamen converti per contrapositionem particulariter sic : ergo *aliquod non lapis non est non homo.* III. Particularis affirmativa nequit converti per accidens, nec per contrapositionem ; sed tantum simpliciter. VI. Particularis negativa tantum convertitur per contrapositionem. Conversiones modò citatæ à Dialecticis sic describuntur : Conversio per *Contrapositionem* est, quando servatâ eadem quantitate propositionis extrema ejus in se invicem

cem permutata infinitantur, i. e. præfigitur iis particula infinitans *non*. Conversio per *Accidens* est, quando mutato subiecto in prædicatum, & vicissim, etiam propositionis quantitas mutatur. Conversio *Simplex* est, quando mutatur quidem subiectum in prædicatum, & vicissim, servatâ tamen eâdem propositionis quantitate.

26. Pro solutione plurium vitiosarum Conversionum observa sequentem conversionis definitionem numeris distinctam: *Est mutatio 1. totius ejusdemque subiecti, 2. in totum idemque prædicatum, 3. quoad rectos tantum, 4. manente eâdem copulâ & qualitate propositionis.* Horum si unum desit, vitiosa erit Conversio. Hinc fallunt Conversiones sequentes: *Omnis juvenis erit senex; ergo aliquis senex erit juvenis,* ex defectu numeri 1. & 2. *Abraham genuit Isaac; ergo Isaac genuit Abraham,* ex defectu numeri 3. *Aliquod genus est animal; ergo aliquod animal est genus,* ex defectu num. 1. & 2. &c. Ut autem bonæ sint hæ & similes Conversiones, propositiones convertentes debent sic poni: *Ergo aliquod futurum senex est juvenis. Ergo gignens Isaac est Abraham. Ergo animal abstractum est aliquod genus; quia propositiones conversæ sic exponuntur: Omnis juvenis est futurus senex. Abraham est gignens Isaac. Aliquod genus est animal abstractum.*

27. *Objic. 5.* Saltem hæc regula Oppositio-
num: *Contradictoria non possunt simul esse vera & falsa,* fallit. *Prob.* Hæ sunt propositiones

contradictoriæ: *Omnis miles est exercitus, aliquis miles non est exercitus.* Sed utraque hæc vera est; ergo. R. N. quòd sint contradictoriæ; quia non sunt affirmativæ & negativæ de eodem eodem modo sumpto; sed mutatur suppositio in rò miles, ut examinanti patebit. Plura de oppositionibus tradam ex professo infra in tract. 2. de Judicio. Item de regulis syllogisticis in tract. 3. de Discursu.

28. *Objic. 6.* Arist. scientiam dicit cognitionem rei necessariam per causam; ergo objectum scientiæ debet esse necessarium. Sed objectum Logicæ non est necessarium, sed contingens; ergo Logica non est scientia. R. D. *Subjumpt.* Objectum Logicæ non est necessarium quoad essentiam, i. e. quoad connexionem prædicatorum, quæ Logica de eo affirmat. N. quoad existentiam, i. e. ut actu ponatur C. prius requiritur ad scientiam, non posterius. *Si ais* essentiam & existentiam non distingui: R. D. non distinguuntur quoad rem C. quoad statum, sive ipsam positionem extra causam N. Hic autem status existentiam licet non sit necessarius; necessarium tamen est, ut Definitio v. g. sive existat, sive possibilis sit, sit oratio explicans naturam rei.

Inst. 1. Essentia definitionis v. g. pendet à nobis; ergo est contingens. R. D. Ant. Pendet à nobis quoad actualem existentiam C. quoad essentiam, *Subd.* secundum id, quod dicit primò intentionaliter N. secundum id, quod dicit secundò intentionaliter C. nimirum quælibet

libet definitio dicit genus proximum & differentiam ultimam, quæ secundum significationem suam intentionalem utique pendent à nobis.

Inst. 2. Si essentia definitionis est necessaria; ergo etiam est necessariò vera; ergo frustraneæ sunt regulæ de ea faciendæ. R. D. ult. conf. Si esset necessariò vera independenter à regulis Logicæ C. cùm sit necessariò vera dependenter ab iis N.

Inst. 3. Quod dirigitur à Logica, debet esse indifferens, ut benè vel malè fiat; sed essentia definitionis ex supposito necessaria, non est sic indifferens; ergo etiam non dirigitur à Logica. R. D. maj. Debet esse indifferens positivè N. negativè saltem C. i. e. ut objectum dirigatur à Logica, necesse non est, ut benè vel malè fieri possit, dum fit; sed sufficit, quod nondum sit directum. Sicut opera Dei diriguntur ab ejus sapientia, quin benè vel malè fieri possint. Poteris etiam ita distinguere Maj. debet esse indifferens quoad se N. quoad nos C. i. e. à nostro intellectu fieri potest v. g. definitio vera vel falsa: sed ne fiat falsa, intellectus tanquam causa dirigitur à regulis Logicæ.

29. *Obj.* 7. Objectum Logicæ sunt singularia: sed de singularibus non agunt scientiæ; ergo Logica de singularibus agens non erit scientia. R. D. maj. Sunt singularia, & Logica versatur circa illa ut singularia, & per medium singulare N. versatur circa illa per medium universale, i. e. per regulas generales C. & sic dist. min. N. C. v. g. hæc regula: *Definitio debet constare*

stare genere proximo & differentiâ ultimâ, non dicit, quòd hæc vel illa definitio in particulari debeat constare genere proximo &c. sed omnes definitiones.

30. *Obj. 8.* Logica est modus sciendi; ergo non est scientia. R. N. C. Quando Arist. ait: *Absurdum est quærevæ scientiam simul & modum sciendi.* Loquitur de modo sciendi distincto: Logica autem est modus sciendi indistinctus, cum sit scientia, & simul modus sciendi infallibilis alias scientias.

31. *Quæres:* Quomodo Logica possit esse scientia, & omnes ejus actus dirigentes possint deduci ex demonstratione, cum ipsam demonstrationem Logica invenerit? R. Id colligitur ex Genesi Logicæ artificialis, quæ (præscindendo à Logica artificiali, quam Adamo divinitus infusam esse, communis fert sententia) ex constanti Philosophorum traditione hæc est: 1. Animadverterunt homines se aliquando casu ex solo lumine naturæ, & ex principio itidem naturali, & per se noto bonam deduxisse conclusionem. Ecce Logicam adhuc naturalem. 2. Admirabantur conclusionum suarum firmitatem ac robur; quod admirari fecit illos ulterius philosophari. 3. Notârunt igitur modos, quibus benè, & quibus malè concluderant; rejectisque modis erroneis, tenuerunt eos, quibus semper legitimè concluderunt. 4. Hos modos ad principia lumine naturæ nota examinârunt, atque ex iis ubi modos suos argumentandi deduxerant, & infallibiles invenerant, eos dixere regu-

regulas. Ecce Logicam artificialem discursivam. 5. His regulis syllogismorum usi sunt etiam in addiscendis aliis scientiis, v. g. Physica, Animastica &c. atque ita progressi invenerunt modos definiendi, dividendi, judicandi; quos deinde rursus ad alia principia lumine naturæ nota, (v. g. *Totum est majus suâ parte. Oratio explicans naturam rei, debet esse clarior re explicatâ?*) expenderunt, & ex illis deduxerunt. Hinc colligis Logicam artificialem acquisitam primò fuisse per demonstrationem naturalem, quam ipsa non dirigit, nec antecedit, sed sequitur. Potuit autem Logica naturalis gignere artificialem; quia hanc saltem *virtualiter* præcontinebat, sicut præcontinet & causat arborem semen.

32. *Dico* 3. Logica est scientia purè practica. Conclusio est contra *Comptonum* & *Hurt*: qui volunt Logicam esse simpliciter practicam, speculativam verò secundùm quid. Item contra *Thomistas* & *Scotistas*, qui contendunt eam esse purè speculativam. Et denique contra *Suarez* &c. qui eam partim speculativam partim practicam asserunt. Ratio conclusionis est: Illa scientia est purè vel adæquatè practica, in qua nullus actus dirigens est assignabilis, qui non ex intrinseco tendendi modo feratur in objectum operabile modo operabili: sed nullus actus dirigens Logicæ est assignabilis, qui non tendat hoc modo in suum objectum: ergo. *Prob. min.* Ex fine Logicæ. In scientia, quæ pro suo fine habet directionem trium mentis ope-

operationum, nullus actus est assignabilis, qui non tendat prædicto modo in suum objectum; sed Logica est talis scientia; definitur enim: scientia trium mentis operationum directiva; ergo. *Confirm. 1.* Ethica est purè practica, quia tota est in dirigendis actibus voluntatis; ergo à pari, Logica est purè practica, quia tota est in dirigendis actibus intellectûs. *Confirm. 2.* S. Thom. 1. Poster. Lect. 1. sic habet: *Logica est habitus directivus ipsius actûs rationis, & idèò videtur esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit.* Et 1. 2. q. 57. a. 2. & 3. artem ex Philosopho attribuit parti animæ practicæ.

33. *Obj. 1.* Quædam regulæ Logicæ habent objectum à se non dirigibile; ergo Logica non erit purè practica. *Prob. ant.* Hæc est regula: *Propositio constare debet subiecto, prædicato, & copulâ:* sed hæc non habet objectum à se dirigibile; ergo. *Prob. min.* Habet pro objecto propositionem in genere, & propositiones omnes, & consequenter se ipsam: sed nec propositio in genere, nec propositiones omnes, nec ipsa à se est dirigibilis; ergo. *R. T. ult. maj. D. min.* Sed propositio in genere non est dirigibilis à Logica proximè, & ut est in genere C. remotè, & quæ est in genere N. nimirum objectum Logicæ in genere est operabile in suis singularibus. *Dixi T. maj.* Quia tò omnes non sumitur in suppositione absoluta, sed accommoda; i. e. dirigit propositiones omnes præter se ipsam. Propterea tamen nequit dici secundum quid

quid speculativa; quia non sistit præcisè in nuda contemplatione sui objecti, sed tendit ad effectum alicujus in objecto contenti; quod sufficit ad hoc, ut actus aliquis dicatur practicus & non speculativus: cùm tendere sit prædicatum positivum, quod verificatur per tendentiam ulteriorem, etiam ad unum duntaxat; sistere autem est prædicatum quasi negativum, dicens negationem omnis tendentiæ ulterioris.

34. *Obj. 2.* Scientia ex Arist. debet esse in intellectu speculativo; ergo cum Logica sit scientia, non erit practica. *R. D. ant.* Scientia speculativa debet esse in intellectu speculativo C. scientia practica. *Subd.* Debet esse in intellectu speculativo, ut speculativo N. qui speculativus est. C. *Si ais:* Arist. lib. 1. Poster. negat practicas scientias dicendas esse scientias; ergo Logica vel non est scientia, vel si est, non erit practica. *R. D. ant.* Negat esse scientias strictissimè tales C. minùs strictè tales. N. Hinc etiam Arist. lib. 6. *Metaphys. cap. 1.* enumerans scientias non meminit Logicæ, quia ibi enumeravit solas scientias strictissimè tales, h. e. speculativas.

35. *Obj. 3.* Logica cognoscit naturam & proprietates sui objecti; ergo non est practica. *R. 1.* Indirectè retorquendo. Ethica cognoscit naturam & proprietatem sui objecti, nempe virtutum & vitiorum; ergo nec hæc erit practica, quod tamen nullus affirmabit. *R. 2.* Directè; *D. ant.* cognoscit naturam &c. sistendo in nuda cognitione N. tendendo ad earum
praxin

praxin, hoc est, ad productionem operis C.

Inst. 1. Proprietates fluunt ex essentia; ergo Logica nequit tendere ad earum praxin. *R. D. conf.* nequit tendere ad earum praxin immediatè C. mediatè, mediante nimirum essentia N.

Inst. 2. Saltem regulæ directivæ proprietatum objecti Logicæ, quales sunt: *Definitio debet esse clarior definito. Definitio debet esse convertibilis cum definito.* Non possunt esse practicæ; ergo Logica non est purè practica. *Prob. ant.* supponunt definitionem jam factam juxta regulam priorem hanc: *Definitio debet Constare genere & differentiâ.* Ergo. *R. D. ant. probat.* supponunt jam factam per se & ex fine Logicæ N. per accidens C. *si inferas*: Ergo saltem nunc hæ regulæ superfluæ sunt, quando definitio jam facta est juxta regulam priorem. *R. N. Illat. Probat.* Definitio facta juxta hanc duntaxat regulam: *Definitio debet constare &c.* est convertibilis cum definito, & clarior illo; ergo regulæ proprietatum, factâ jam definitione ab iis non directâ, essent superfluæ. *R. D. ant.* Definitio facta &c. est convertibilis cum definito & clarior illo connaturaliter tantùm C. scientificè & artificialiter N. *si reponas.* Dictæ proprietates definitionis fluunt ex essentia eodem prorsus modo, sive à regulis proprietatum dirigantur, sive non. *R. N. hoc.* Ratio negandi est, quia definitio à regulis proprietatum directâ alia omninò esset, ab illa independenter ab his regulis

gulis posita. Cujus ratio ulterior est, quod intellectus regulis proprietatum informatus tendat in definitionem faciendam speciali cum attentione & Conatu, exprimendi in eâ artificium ab his regulis proprietatum præscriptum; quod non facit solâ priori regulâ instructus.

Inst. 3. Logica considerat definitiones, divisiones, syllogismos jam factos; ergo non est purè practica. *R. N. ant.* Non Logica, sed Logicus hoc facit, ut, si fors errârit, aliis in actibus errorem suum possit emendare. *Si quaeras*, ex cujus ergo scientiæ fine hæc consideratio fiat? *R.* fit ex fine notitiæ experimentalis, propter quam obtinendam instituitur à Logico.

36. *Obj.* 4. Hæc Regula: *Syllogismus bonus constat tribus terminis*, non est practica; Cùm nihil faciendum præscribat; ergo. *R. D. Ant.* non est practica explicitè C. implicitè N. ut explicitè fiat practica, dic; *Syllogismus bonus debet constare tribus terminis.* *Dices.* Hæc regula: *Triangulum constat tribus angulis*, nec ex-nec implicitè est practica, licet dici possit: *Triangulum debet constare tribus angulis.* Ergo nec prior. *R. 1. N. C.* Disparitas est, quia Mathesis non versatur circa triangulum, & reliqua sua instrumenta, ut à se operabilia; Sed hæc supponit; quia est scientia merè speculativa. At Logica ex fine suo intrinseco est practica, ut patet ex ejus definitione. *R. 2. N. Ant.* Quamvis enim hic actus non sit practicus respectu Matheseos, est tamen practicus respectu illius artis, cujus est efficere instrumenta mathematica.

37. *Observe hic.* Cognitio vel regula implicitè practica dignoscitur à speculativa 1. ex hoc; si scientia, cujus est cognitio, versatur circa objectum operabile. 2. Ex modo tendendi in objectum. 3. Ex fine habitûs illius, à quo elicitur cognitio, an nempe tendat ad aliquid efficiendum, nec ne?

38. *Obj.* 5. Saltem Logica, ut est scientia, erit speculativa. R. N. C. Logica ut scientia nec est practica. nec speculativa, sed ab utroque præscindit. Nam ut scientia respicit tantum præmissas, ex quibus deducta est.

39. Pro solvendis objectionibus pluribus *advertite* 1. Non tantum Cognitiones Logicæ de demonstratione, sed etiam illæ, quæ sunt de Sophismate, sunt practicæ. Inprimis quidem *immediatè*, quatenus docent vitare Sophismata; deinde etiam *mediatè*, sicut Cognitiones Ethicæ: Ambæ enim dum docent vitare malum, simul docent prosequi bonum; Ethicæ bonum morale & voluntatis, Logicæ bonum intellectûs & verum. 2. Logica non ideo præcisè est practica, quia simpliciter facit syllogismos & definitiones &c. Nam etiam Physica ejusmodi facit, & tamen est speculativa. Sed quia ejusmodi actus facit, & dirigit ex fine sibi intrinseco, & tanquam objectum suum, & instrumenta ad objectum suum demonstrandum; & hoc præstat Logica non tantum in materia propria, sed etiam in materia alterius scientiæ v. g. Physicæ aut Metaphysicæ &c. Ex hoc ipso solvitur paritas: quæ in hac materia adducitur de præ-

præmissis dirigentibus intellectum ad conclusionem, quin propterea præmissæ dicantur practicae. Nam præmissæ solum dirigunt per modum motivorum, nec conclusio est objectum præmissarum: Cognitiones autem Logicæ pro objecto habent operationes mentis, easque dirigunt ad modum regularum. 3. Ut Cognitionis aliqua dicatur practica, necesse non est, ut dirigat objectum *in actu secundo*; sed sufficit, quod dirigat *in actu primo*. 4. Falluntur defendentes Logicam adæquatè speculativam, dum judicant cognitionem practicam necessariò habere pro objecto opus alterius potentiae ab intellectu. Nam contrarium manifestè patet in dictamine prudentiae, quod juxta communem practicum est, & dirigere tamen potest actum alium intellectus v. g. fidei divinae. Ergo etiam cognitio Logicæ poterit esse practica, quin se extendat ad aliam ab intellectu potentiam. Nam sicut operatio mentis subjacet prudentiae & regulis morum, ut fiat recta *moraliter*, sive honesta; sic operatio mentis subjacet regulis Logicæ, ut fiat recta *Logicè*. Si reponas, quod juxta Aristotelem intellectus fiat extensione practicus. R. D. fit practicus extensione, quâ se extendit ad actus alterius potentiae, ut volunt Scotistæ. N. quâ se extendit ab actu dirigente ad dirigibilem, vel à potentia ad actum C. Deinde nescio, an sincerè fatis auctoritatem Aristotelis hîc mihi obtrudas; nam plures, teste P. *Lingen*, hanc in Philosopho sententiam quæsiêrunt, sed non invenerunt.

ARTICULUS III.

De Differentia Logicæ.

CONsideravimus hucusque Logicam secundum genus, sive prout cum aliis quoque disciplinis convenit; intelleximusque eam sic acceptam benè dici virtutem intellectualem, artem, scientiam, eamque purè practicam. Investigandum nunc est, quæ ejus sit differentia. Cum autem scientia quælibet vel ars suam ab objecto differentiam desumat, pauca antè notanda de objecto veniunt, quàm, quodnam objectum Logicæ sit, statuatur.

40. *Nota. 1.* Objectum in genere dicitur illud, circa quod aliqua potentia, vel ars, vel scientia versatur, illud vel speculando, vel regulando. Vel appetendo, vel alio modo in illud tendendo, vel, si mavelis, est id, quod scientiæ vel arti, vel potentiæ objicitur.

41. *Nota. 2.* Objectum ut sic, vel in genere dividitur I. in Complexum & Incomplexum. *Complexum* est conclusio integra ex præmissis deducta, v. g. ista: *Ergo omnis homo est visibilis.* *Incomplexum* est pars Complexi, v. g. subjectum vel prædicatum allatæ modò conclusionis. Hoc objectum incomplexum alii etiam vocant *Subjectum considerationis* sive *de quo*. Alii appellant hoc objectum *materiam*, non *in qua* vel *ex qua*, sed *circa quam*. II. Objectum incomplexum dividitur in *Adæquatam* sive *Totalem*; quod est collectio eorum omnium, circa quæ aliqua ars, vel

vel scientia, vel potentia versatur; & in *partiale* sive *inadequatum*, quod est pars objecti totalis. III. Objectum inadequate quod dividitur in magis principale, & minus principale. Ultimum est pars objecti ignobilior; prius est pars objecti totalis nobilior. IV. Aliud est Objectum *per se*. aliud *per accidens*. Sic sitiens *per se* intendit potum; si dein ei vinum afferas, vel frigidam: Hoc erit objectum *per accidens*. V. Aliud est Directum; quod ex intentione scientiæ vel artis, & directè attingitur. Aliud est *Indirectum*; quod non est ex intentione, sed tantum propter connexionem, quam cum objecto directo habet, attingitur. Sic peccans *directè* intendit vel voluptatem vel utilitatem, *indirectè* malitiam. VI. Aliud est *mediatum*, aliud *immediatum*. *Mediatum* est, quod aliquo mediante attingitur. *Immediatum*; quod attingitur nullo mediante. VII. Aliud est *objectum attributionis*, ad quod reliqua omnia, circa quæ scientia vel potentia versatur, referuntur. Aliud est *Objectum attributum*, quod refertur ad objectum attributionis. VIII. Denique celeberrima est divisio objecti ut sic in materiale & formale. *Materiale* est, quod attingitur *per se*, non tamen *propter se*. *Formale* est, *propter quod* attingitur materiale. Ut objectum materiale à formali in quavis scientia, vel arte facile dignoscas, pete conclusionem scientiæ vel artis. Nam *subjectum* talis conclusionis sive id, de quo prædicatur, aut de quo dirigendo præcipitur, erit objectum materiale. *Prædicatum*

autem, siue quod prædicatur, aut forma operis, quæ intenditur, erit formale, v. g. conclusio Logicæ est: *Definitio debet constare genere proximo & differentiâ ultimâ.* Subjectum est definitio, siue operatio definiens; ecce *objectum materiale!* Prædicatum est genus proximum & differentia ultima; ecce *formale objectum, siue formam,* quam hæc operatio habere debet. Formale subdividitur in formale *quod*, & formale *quo*. Formale *quod* est illa ratio formalis, propter quam potentia aliqua tendit in objectum materiale. Formale *quo* est illa ratio formalis, sub qua potentia attingit objectum materiale. v. g. Ratio formalis propter quam diligimus Deum tamquam objectum materiale, est ejus bonitas. Ratio formalis *sub qua* est Amabilitas; nisi enim bonitas esset amabilis, eam non diligeremus. De objecto materiali per distinctos §§. agemus hoc articulo. Quodnam sit objectum formale; & an detur Objectum Attributionis in Logica, postea examinabimus.

§. I.

An Intellectus sit objectum materiale Logicæ?

Status questionis est: An intellectus, qui est causa efficiens, & subjectum physicum receptionis vel inhæsionis Logicæ, etiam sit ejus Objectum materiale, h. e. per se operabile à Logica?

42. *Dico.* Intellectus non est objectum materiale Logicæ. *Ratio.* Objectum materiale scientiæ practicæ est, de quo tanquam opere
ope-

operabili ea tradit regulas; sed Logica nullas tradit regulas de intellectu tanquam opere operabili: nulla enim est assignabilis; cum omnes regulæ Logicæ tendant ad directionem trium mentis operationum. Ergo intellectus non est objectum materiale Logicæ. *Conf.* Nulla regula Logicæ dicit: Intellectus definiens debet cognoscere genus proximum & differentiam ultimam. Vel intellectus syllogizans debet tres solum terminos adhibere &c. Sed dirigit opus intellectûs, & dicit: *Definitio debet constare genere proximo & differentiâ ultimâ. Syllogismus tres tantum terminos habere debet.*

43. *Obj.* Intellectus ab actibus Logicæ habet, quod dicatur rectè intelligens; ergo sic denominatur à Logica; ergo erit illius objectum materiale. *R. D. ant.* & hoc habet se per se ad finem intrinsecum Logicæ. *N.* habet se per accidens ad finem intrinsecum *C.* Nimirum Logica adhuc obtineret finem suum, etiamsi operatio intellectûs existeret v. g. in lapide, & non in intellectu: quia illa operationis Logicæ receptip in intellectu fit merè naturaliter, citra ullum speciale artificium, aut regulæ directionem & tendentiam.

Inst. 1. Ipse intellectus dicitur rectus, sicut operatio ejus dicitur recta; ergo si operatio intellectûs est objectum materiale Logicæ, etiam intellectus tale erit. *R. N. rō sicut.* *Dispar.* est: quia intellectus dicitur rectus rectitudine activâ, & ut causa: Operatio autem dicitur recta rectitudine passivâ & ut opus operabile; id

quod necessariò requiritur ad objectum materiale.

Inst. 2. Illud dicitur rectum rectitudine passivâ, in quod introducitur objectum formale; sed in intellectum introducitur objectum formale; Ergo. R. D. *maj.* in quod ut objectum, & ut opus operabile à Logica, & immediatè introducitur objectum formale C. in quod ut subiectum, vel causam, & mediatè tantùm introducitur N.

Inst. 3. Intellectus dirigitur immediatè à Logica; ergo erit illius objectum immediatum. R. D. *Ant.* dirigitur ut quò, & ut causa C. ut quod, & ut opus operabile N. sic nequidem mediatè dirigitur à Logica; cùm finis Logicæ non sit, intellectum dirigere, sed tres mentis operationes; ut ex definitione Logicæ eruitur; Aliàs etiam manus, brachium artificis erit objectum artis; quod præter Giattinum nullus asserit.

Inst. 4. Corpus dicitur objectum artis medicæ, quia est sanabile. Ergo intellectus quoque erit objectum Logicæ, quia est ab ea dirigibilis. R. N. C. *Disp.* est: Corpus est sanabile ut quod, & sanitate passivâ. Intellectus autem est dirigibilis ut quò & rectitudine activâ.

Inst. 5. Logica præscribit intellectui regulas; Ergo est illius objectum. R. 1. *Retorquero argumentum:* Ars statuaria præscribit statuario regulas; Ergo hic erit ejus materiale objectum. R. 2. D. *ant.* Præscribit intellectui regulas, tanquam causæ efficienti, C. tanquam operi operabili. N.

§. II.

An Res sint Objectum materiale Logicæ ?

44. *Nota 1.* Res considerari potest vel primò intentionaliter, vel secundò intentionaliter. Res primò intentionaliter sumpta (quæ etiam *Conceptus objectivus* dicitur) est res non affecta denominatione logicâ; sive prout est à parte rei independenter ab intellectu. v. g. Homo consideratus ùt animal rationale. Res secundò intentionaliter sumpta est res affecta denominatione Logicâ, v. g. Homo consideratus ùt species, ùt universale, ùt subiectum vel prædicatum &c.

45. *Nota 2.* Res secundò intentionaliter sumpta dicit tria. 1. suum significatum reale, quod habet ex institutione. 2. Denominationem Logicæ v. g. Universalitatem. 3. Secundariò extrinsecè & in obliquo cognitionem intellectûs tribuentem talem denominationem.

Status questionis est: An res primò aut saltem secundò intentionaliter sumptæ sint objectum materiale Logicæ, idque proximum, immediatum, & per se ?

46. *Dico.* Nec res primò, nec secundò intentionaliter sumptæ sunt objectum materiale Logicæ proximum, immediatum & per se. *Ratio 1. partis* est: Objectum materiale proximum Logicæ & immediatum est, in quod illa immediatè introducit suum objectum formale, sive reâitudinem logicam: sed in res primò intentionaliter sumptas, vel in *Conceptus objectivos* Logicæ non introducit suam re-

ctitudinem; ergo. *Major* patet ex definitione objecti materialis immediati. *Minor* etiam negari nequit; quia aliàs Logica introduceret suam rectitudinem in hominem, leonem &c. quod manifestè falsum est. *Ratio 2. partis* est: quia res secundò intentionaliter sumptæ nullo modo sunt immediatè dirigibiles à Logica. *Prob. 1.* non sunt dirigibiles à Logica secundum suum significatum reale; hoc enim habent independenter ab omni Logica. 2. Non sunt dirigibiles à Logica secundum denominationem logicam, v. g. Universalitatem; *Universalitas* enim non est dirigibilis, sed cognitio intellectûs Universalizans, sive tribuens talem denominationem. Ad hæc Logica non intendit per se & ex fine suo intrinseco, ut res denominentur rectè cognitæ, v. g. *prædicatum, subjectum, definitum*, & quæ sunt alia ejusmodi concreta secundò intentionalia, ex rebus & cognitione recta coalescentia; sed habitâ præcisè cognitione logicè rectâ acquiescit. *Conf.* hæc thesis ex Aristotele, qui definiens definitionem, argumentationem &c. utitur nomine *Oratio*, qualis certè non est definitio vel argumentatio objectiva, sive res & objectum definitionis vel argumentationis; sed definitio formalis, id est, operatio mentis definiens.

47. *Obj. 1.* Hæc regula: *Definitio debet esse convertibilis cum definito*, habet pro objecto res; ergo res sunt objectum Logicæ. *Prob. Ant.* Hæc regula habet pro objecto id, quod est convertibile cum definito; sed solæ
res

res sunt convertibiles cum definito, non autem cognitio; dicere enim non possum: Cognitio est homo, & homo est Cognitio; Sed sic dicere debeo: Animal rationale est homo, & homo est animal rationale. Ergo hæc regula habet pro objecto res. *R. D. probat. min.* Cognitio entitativè sumpta nequit esse convertibilis cum definito C. repræsentativè sumpta. N. Vult nimirum hæc regula, ut faciens definitionem per suam cognitionem tale apprehendat genus, & talem differentiam, quæ sint convertibilia cum definito. Ubi vides Cognitionem apprehensivam dirigi ab hac regula, ne erret in apprehendendo genere & differentia. Idem dic ad regulas similes: v.g. *Definitio debet constare genere & differentiâ. Prædicatum propositionis affirmativæ veræ debet esse idem cum subjecto.* Faciunt enim hos sensus: *Definitio, scilicet formalis, sive conceptus definiens debet repræsentare genus & differentiam. Prædicatum formale vel conceptus prædicans, debet esse idem repræsentativè cum subjecto formali.*

Inst. 1. Cognitiones sunt objectum Logicæ; sed cognitiones sunt res; ergo. *R. D. min.* cognitiones sunt res, h. e. non sunt quid fictum. C. sunt res prout res distinguuntur à cognitionibus N. *si ais:* Res sunt objectum cognitionum; ergo si cognitiones sunt objectum Logicæ, etiam res erunt ejus objectum. *R. D. C.* etiam res erunt objectum Logicæ immediatum N. mediatum, mediantibus nimirum cognitionibus. C.

Inst. 2. Saltem res cognitæ erunt objectum
im-

immediatum Logicæ? *R. cum dist.* Res cognitæ secundùm id, quod dicunt in obliquo & reduplicativè erunt objectum Logicæ. *C.* Secundùm id, quod dicunt in recto & exercitè. *N.* Res cognitæ *reduplicativè*, i. e. ùt cognitæ, significant ipsas cognitiones, quæ denominant res rectè cognitæ. *Dices:* Qui facit solam formam concreti, facit totum concretum, v. g. statuarius faciens formam statuæ, dicitur facere totam statuam. Ergo etiam Logica dirigendo & intendendo cognitionem rectam, dirigit & intendit simul rem rectè cognitam, sive totum concretum secundò intentionale. *R. D.* *Ant.* Qui facit solam formam Concreti illam per se introducendo in subjectum, aut ordinando illam ad totum concretum, is facit totum concretum. *C.* qui facit solam formam præcisè, & in abstracto, non ordinando illam ad totum concretum constituendum, is facit totum concretum *N.* Logica nil intendit, nisi cognitionem rectam; quod autem hæc denominet res rectè cognitæ, hoc Logicæ per accidens est.

Inst. 3. Logica agit de distinctione syllogismi in Topicum & Analyticum, qui tantum ratione materiæ differunt: ergo de materia sive re agit; ergo & hæc erit ejus objectum. *R. D.*

Ant. Logica agit de distinctione *fundamentali* inter syllogismum Topicum & Analyticum *N.* de distinctione *formali*. *C.* Fundamentum & radix distinctionis inter hos syllogismos est materia, quæ in Topico est probabilis, in Analytico evidens. Hanc autem Logica certè non nisi

nisi *per accidens* solum attingit, cum totum finem suum obtineat in operatione mentis.

Inst. 4. Logica *proximè* & *per se* agit de prædicamentis; Sed hæc sunt res; ergo. R. D. *maj.* agit de prædicamentis *formalibus*, i. e. de conceptibus, quibus ordinantur prædicamenta. C. agit de prædicamentis *objectivis*, id est, de rebus, quæ ordinantur N.

48. *Obj.* 2. *contra* 2. *partem.* Logica agit de genere, specie, universali &c. Sed hæc sunt res secundò intentionaliter sumptæ; ergo. R. D. *maj.* agit de iis secundum id, quod dicunt *in recto*. N. Secundum id, quod dicunt *in obliquo* & *extrinsecè*, i. e. agit de Cognitionibus Universalizantibus &c. C.

49. *Observe* 1. Dùm negantur, actus Logicæ habere pro objecto res, intelligendum id tantum est de actibus *divergentibus*, non autem de *directis*, qualis est v. g. definitio hæc: *Animal rationale*. Dubium enim non est, actus ejusmodi habere pro objecto res, ut in allata definitione patet, quæ pro objecto habet hominem. Sed de ejusmodi actibus hic non quaeritur, cum non sint ipsa Logica. 2. Antecedenter ad conceptus nostros non datur objectum formale & materiale in Logica *quoad modum significandi*: datur tamen *quoad rem significatam*. Est autem objectum materiale *quoad modum significandi*, *Operatio intellectus præcisivè accepta*, sive *prout præscindit, an sit re-cta vel non*. Objectum formale Logicæ *quoad modum significandi* est *Rectitudo operationis, eadem*

dem logicè superveniens. Objectum materiale & formale Logicæ, quoad rem significaram, est *Operatio intellectûs, producta conformiter suæ regulæ, à qua dirigitur.* Ex his jam patet, cur paulò antè dictum sit, objectum materiale & formale quoad modum significandi non dari *antedecenter ad conceptus nostros*: nam non datur revera operatio intellectûs in communi præscindens à recta vel irrecta; à recta quidem *positive*, ab irrecta autem *negative*; sed objectum materiale tantùm ita concipitur; nec rectitudo operationi verè physicè supervenit, sed concipitur ei supervenire, & in ea tanquam in objecto materiali recipi non quidem *physicè*, ut forma statuæ in ligno, sed *metaphysicè*, sicut humanitas in homine.

§. III.

An voces sint objectum materiale Logicæ?

50. *Nota.* Vox est signum ad placitum, ad conceptus cogitationésque nostras exprimendas institutum. Potest sumi vel primò - vel secundò intentionaliter. *Primò intentionaliter* sumpta, significat id, ad quod significandum est instituta, neque est affecta aliquâ denominatione Logicâ. *Secundò intentionaliter* sumpta, est vox affecta denominatione Logicâ, & præter id, ad quod significandum instituta est, aliam adhuc habet significationem dependentem ab intellectu, ut si dicam: *Homo est universale.* In qua propositione vox *Homo* sumitur secundò intentionaliter, quia præter naturam humanam,

manam, ad quam significandam est instituta, significat abstractionem à singularitate, quam habet ab intellectu. *Status quæstionis* est de vocibus tam primò-quàm secundò intentionaliter sumptis; An nimirum sint objectum materiale Logicæ *proximum & per se*.

51. *Dico*. Nec primò-nec secundò intentionaliter acceptæ voces sunt objectum materiale Logicæ *proximum & per se*. *Ratio utriusque* est, quia actus intellectûs & cognitiones jam prius sunt logicè rectæ, quàm vocibus exprimantur; adeoque pro priori finem suum jam obtinet Logica in Conceptibus: Igitur voces semper seroveniunt. Justissimam proinde causam habemus eas à materiali Logicæ nostræ objecto excludendi. *Conf. 1.* Logica nullibi præscribit regulas pro vocibus, id quod ex solutione objectionum clarè intelliges: ergo voces ejus objectum esse nequeunt. *Conf. 2.* *Authoritate Aristotelis*, qui Logicam vocat artem & scientiam rationalem, nusquam verò vocalem. Item *Authoritæ D. Thomæ* qui l. *Perihermenias* lect. 1. sic habet: *Cùm autem Logica dicatur scientia rationalis, necesse est, quod ejus consideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad prædictas operationes rationis. & initio Poster.* Logicam dicit *mentalem*. *Alibi* asserit, Logicam totam esse in opere rationis dirigendo; nusquam verò dicit, Logicam dirigere voces. Quando autem l. 1. *Periher.* lect. 2. inquit, *significationem vocum pertinere ad principalem considerationem Logicæ*, Logicam sumpsit
latè

latè tantùm & improprie pro arte politica conceptus suos aliis manifestandi, cùmque iis discursivè loquendi, prout Grammaticam includit.

52. *Obj.* Logica tradit regulas de vocibus rectè disponendis, & ipse *Aristot.* agit de univocis, æquivocis &c. ergo voces sunt objectum Logicæ. *R. N. Ant.* non Logica, sed manuductio ad Logicam tradit regulas de vocibus disponendis. Nec *Aristoteles* ex fine intrinseco Logicæ, sed potius ut manuductor agit de terminis in ordine ad docendos alios. Hoc dicendi fundamentum sufficiens habemus in *Authoritate Arist.* & *D. Thomæ* supra cit.

Inst. 1. In vocibus v. g. in Syllogismo vocali reperitur ejusmodi artificium, quod nequit ad aliam scientiam reduci, quàm ad Logicam: ergo. *R. D. Ant.* in vocibus *repræsentativè* sumptis, i. e., in quantum repræsentant conceptus mentis, reperitur ejusmodi artificium &c. *C.* in vocibus *entitativè* spectatis reperitur ejusmodi artificium &c. *N.* Totum artificium in vocibus entitativè sumptis, & certâ ratione in syllogismo v. g. dispositis, pertinet ad Grammaticam; quia Grammaticæ officium est, ita per voces reddere & manifestare conceptus, sicut sunt in mente.

52. *Inst. 2. & quæris:* An ergo planè nulla alia ars concurrat cum Grammatica ad certam hanc dispositionem vocum *entitativè* sumptarum v. g. in syllogismo? *R.* planè nulla: sed concurrunt tantùm alia causa determinans ad talem &

talem vocum dispositionem. Hæc autem causa est *idealis*, nimirum ipse conceptus mentis *idealis* dirigens Grammaticum. Accipe similitudinem: Si quis statuam artificiosè à statuario elaboratam velit alteri coloribus depictam exhibere; is dirigitur partim ab arte pictoria, ne contra illam erret; partim ab illa statua *exemplaviter* five *idealiter* concurrente. Jam ad propositum: sicut statua depicta propter concursum *idealem* statuæ à statuario factæ non fit objectum artis statuariæ, & sicut ad illam imaginem ars statuaria nullatenus immediatè & directè concurrat; ita etiam voces per hoc, quòd sint imagines conceptuum à Logica directorum, non fiunt objectum ipsius Logicæ, nec ipsa Logica ad illas immediatè & directè concurrat.

Inst. 3. Eodem modo dici posset, quòd Rhetorica in opere Rhetorico dirigat tantum conceptus, Grammatica verò voces. *R. N. paritatem. disparit.* est: Rhetorica juxta omnes est *Ars bene dicendi*, ejusque finis est *persuadere dictione*, & insuper varias tradit regulas de ipsa elocutione. Nihil tale reperitur in Logica, quæ est scientia directiva ipsius actûs rationis, non autem vocis.

Inst. 4. Logica dicitur scientia sermocinalis; ergo ejus objectum est sermo. & consequenter voces. *R. D. Ant.* Dicitur scientia sermocinalis ratione sermonis interni C. ratione sermonis externi N. *Si reponas*: etiam in sermone externo reperitur rectitudo Logicæ; ergo etiam ratione sermonis externi dicitur scientia sermo-

cinalis. *B. D. Ant.* Reperitur *per se* N. *per accidens*. C.

Inst. 5. Voces externæ sunt modi sciendum ipsam Logicam, tum alias scientias: Sed modi sciendi sunt objectum Logicæ; ergo etiam voces externæ sunt objectum Logicæ. *B. D. maj.* Sunt modi sciendi *grammaticales* C. *formales*, *immediati* & *Logici* N. Cognitiones, sive conceptus mentis faciunt intellectum *immediate* scire; voces autem externæ *mediate* tantum.

54. *Observe* 1. Quidam dicunt, voces externas esse objectum materiale Logicæ vocalis: verum cum Logicam vocalem dari solide non probetur; sicut non probatur physica, vel Theologia, aut jurisprudentia vocalis; hinc hæc responsio aliàs facilis, melius à nobis rejicitur. 2. Dum terminus dividitur in *vocalem* & *mentalem*, hæc divisio non fit à Logica dirigente actum rationis; sed à Logico vel docente vel discente, aut certè à manu ductione ad Logicam. 3. Logica non agit de *suppositionibus*, *universalibus* &c. ut sunt voces externæ, sed ut sunt voces internæ.

§. IV.

An tres mentis Operationes sint objectum materiale Logicæ?

55. *Nota.* Operatio mentis in genere significat cognitionem sive actum, quo potentia cognoscitiva, qualis est intellectus, objectum suum

suum sibi repræsentat. Est triplex, *Apprehensio*, *judicium*, *discursus*. *Apprehensio* est cognitio rei sine affirmatione & negatione. Dividitur in *simplicem* & *complexam*. *Apprehensio simplex* sive *incomplexa* est, quâ intellectus apprehendit objectum simplex v. g. τὸ *Homo*. *Complexa* est, quâ apprehendit objectum per modum plurium v. g. τὸ *Homo albus*. *Judicium* est actus intellectus sive cognitio rei cum affirmatione vel negatione. V. g. *Homo est*, vel *non est albus*. *Discursus* est actus intellectus sive cognitio unum inferens ex alio. V. g. *Omnis homo est rationalis*; *Petrus est homo*; *ergo est rationalis*. *Status quæstionis* est: An omnes operationes mentis (τὸ *omnes* sumendo pro generibus singulorum, non pro singulis generum, quia actus Logicæ dirigentes, item apprehensiones, judicia, discursus casu vel necessariò facti, sunt quidem operationes mentis, sed non pertinent ad objectum Logicæ, cum non sint ab ea dirigibiles) sint objectum materiale proximum Logicæ, directum & per se?

56. *Dico*. Sunt. *Ratio est*: Illud est objectum materiale Logicæ, de quo tradit regulas, & in quod objectum suum formale introducit: sed Logica tradit regulas de operationibus mentis, atque in eas objectum suum formale introducit: ergo. *Major* est certa. *Minor*, quoad primam partem conitatur ex *Dialectica*, in qua reperiuntur regulæ de *universalibus*, *definitione*, *divisione*, quæ dirigunt *apprehensionem* tam simplicem, quàm complexam.

Prætereà habentur in Dialectica regulæ de *propositionibus*, quæ ritè ordinant iudicium. Denique varias regulas de *sylogismis* complectitur, quæ discursum moderantur. *Quoad alteram partem* probatur ex fine Logicæ, qui est dirigere opus mentis; sed certè non dirigit aliter, quàm suum introducendo objectum formale, sive rectitudinem, à qua etiam denominationem operis Logicæ recti accipit. *Confirmatur ex D. Thoma*, qui *I. Poster. lect. 1.* hæc habet: *Ars quædam necessaria est, quæ si directiva ipsius actûs rationis, per quam scilicet homo in ipso actu rationis ordinatè & faciliter procedat. Et hæc est Ars Logica, i. e. rationalis scientia; quæ non solum rationalis est ex hoc, quòd est secundum rationem. quòd est omnibus artibus commune; sed etiam ex hoc, quòd est circa ipsum actum rationis, sicut circa propriam materiam. D. Thomam sequuntur Cajetanus, Suarez, Aversa, & RR. turmatim.*

57. *Obj. 1.* Operationes mentis sunt Objectum Ethicæ; ergo non sunt Objectum Logicæ. *R. N. Conf. vel D.* Ergo non sunt objectum Logicæ sub eodem respectu, sub quo sunt objectum Ethicæ. C. sub alio respectu. N. Adverte imò. Idem diverso sub respectu materiale diversarum scientiarum objectum esse potest. Sic operationes mentis, quatenus capaces sunt rectitudinis moralis, Ethicæ pro objecto serviunt. Ut sunt vitales, objiciuntur Physicæ vel potiùs Animasticæ. Quatenus ens sunt, spectant ad Metaphysicam. Denique quatenus dirigibiles, vel rectitudinis aut formæ

Logicæ

Logicæ capaces sunt, Logica eas ut objectum suum amplectitur. 2dò. Idem & materiale & formale objectum diverso respectu esse nil implicat. E. G. Si ambulo propter sanitatem, sanitas erit objectum formale: Si propter servitium divinum sanitatem intendo, sanitas materiale objectum erit.

58. *Obj.* 2. Objectum materiale debet esse indifferens ad formale; sed tres mentis operationes non sunt indifferentes ad formale Logicæ; ergo nec sunt ejus objectum materiale. *R.* *D. Maj* debet esse indifferens saltem *indifferentiâ logicâ*, & ut *subjectum productionis C.* debet necessariò esse indifferens *indifferentiâ physicâ*, & ut *subjectum alterationis N.* Explico: *Indifferentiâ physicâ* est in *subjecto alterationis*, i. e., in tali subjecto, quod vel benè vel malè fieri potest, vel etiam ex malo bonum. Tale subjectum est v. g. statua, quæ sub prototypo vel con-vel difformis fieri potest, vel etiam ex diffotmi conformis, & vicissim. Hæc indifferentia operationibus mentis non convenit; cùm enim sint actus transeuntes, ex malis bonæ fieri nequeunt, aut si fiant etiam bonæ, erunt alii omnino actus à prioribus. *Indifferentiâ logicâ* est in *subjecto productionis*, i. e., in tali subjecto, quod fieri quidem potest, vel non fieri, si tamen fiat, necessariò fit conforme regulis. Hæc competit operationibus mentis.

Inst. 1. Si operationes mentis necessariò fiant conformes regulis Logicæ, ergo frustra ab ea diriguntur: consequens admitti nequit;

ergo nec antecedens. *R. D. maj.* si fiant necessariò conformes regulis independenter à directione regularum, frustra diriguntur C. si necessariò fiant conformes regulis dependenter à regularum directione, frustra diriguntur N. *maj.* & concessà *min.* eodem modo D. *Conf.* *Poteris* etiam *majorem* distinguere sic: Ergo frustra diriguntur ut subjectum alterationis C. ut subjectum productionis N.

59. *Inst.* 2. Forma logica sive rectitudo nequit in operationes mentis introduci; ergo nec possunt à Logica dirigi. *Prob. ant.* Forma logica non est distincta ab operationibus; ergo nequit in eas introduci, aliàs idem introduceretur in se ipsum. *R. D. ant.* Non distinguitur ab operationibus *realiter, physicè* C. non distinguitur *metaphysicè*, i. e. per intellectum. N. D. etiam *Conf.* ergo nequit in eas introduci forma logica, si nec *physicè* nec *Metaphysicè* ab operationibus distingueretur C. Cùm autem *Metaphysicè* saltem distinguatur ab iis. *Subd.* nequit introduci *transitivè*, & tanquam in subjectum alterationis C. nequit introduci *intransitivè*, & tanquam in subjectum productionis N. *si quæras*, quid sit *transitivè*, & quid *intransitivè* introduci formam? *R. Transitive* *introducitur forma*, si subjectum realiter præexistat, & à forma introducenda realiter distinguatur; sicut v. g. lignum realiter præexistit, antequam forma ignis realiter à ligno distincta in illud introducatur. *Intransitive* *introducitur forma*, si nec forma realiter sit distincta à subjecto, nec subje-

ctum

Etum ante introductionem formæ realiter præexistat; sed sit tantum cognitione prius formâ. Exemplum habes in Musica, quæ pro objecto habet sonum artificiosum, quem non præsupponit; sed eo ipso tempore, quo sonus physicè producitur, eum Musica dirigit, & suam inducendo formam, artificiosum reddit. Eodem modo introducunt formas suas artes omnes, quæ non præsupponunt materiam, sive objectum materiale; sed illud artificiosum faciendo dirigunt, & dirigendo faciunt, sicut & Logica. Explicatio hæc clarior adhuc evadet ex solutione objectionis sequentis.

60. *Obj.* 3. Si Operationes mentis sunt objectum Logicæ, ergo vel dirigibiles, vel directæ: Neutrum dici potest; ergo. *Prob. min. per partes.* Inprimis dirigibiles non sunt Objectum Logicæ. *Prob. hæc pars.* Dirigibiles dirigi nequeunt à Logica, cum nondum sint; ergo nec possunt esse ejus objectum. *R. D. Ant.* dirigi nequeunt actu. C. dirigi nequeunt potentiâ. N. Nempe prout sunt potentiâ, diriguntur quoque potentiâ; hoc ipso autem quod fiunt actu cum reflexione ad regulas, diriguntur actu à regulis. *Inferes:* Ergo Operationes dirigibiles saltem non sunt Objectum Logicæ actu. *R. D. Illat.* Operationes dirigibiles *per statum* & *participaliter* spectatæ non sunt objectum Logicæ actu. C. Dirigibiles *nominaliter* sumptæ non sunt objectum Logicæ actu N. *Altera pars* (quod nempe operationes directæ non sint objectum Logicæ) *probatur sic:* Directæ

jam sunt factæ; ergo dirigi ampliùs non possunt; ergo nec sunt Logicæ objectum. *R. D. Ant. probationis* ut superiùs illatum. *Si postules*, quid sit terminus participaliter & per statum, quid nominaliter spectatus? *R.* Terminus *participaliter & per statum* sumitur, si ejus significatum accipitur pro tempore per verbum importato; ut si dicam: *Homo est albus*. Nam ad veritatem hujus propositionis requiritur, ut homini in tempore præsentis conveniat albedo. Terminus spectatus nominaliter idem est, ac terminus abstrahens à tribus temporis differentiis, *præsenti, præterito, futuro*. Quando igitur nego, Operationes dirigibiles nominaliter spectatas non esse objectum Logicæ actu; sensus est hic: *Operationes, quæ sunt, fuerunt & erunt rectæ non sunt objectum Logicæ actu; sed illæ, quæ sunt in fieri juxta regulas. Si dicas: Ergo Logica defacto nullam operationem dirigens, nunc non habet objectum. R. nec hoc sequitur: nam etiam illæ operationes, quæ nunc non diriguntur, nunc sunt in virtute directiva Logicæ, non quidem pro nunc, sed pro tunc, quando erunt in fieri.*

62. *Obj. 4. & quæres: An etiam Apprehensio tam simplex, quàm complexa ad objectum Logicæ pertineat? R. affirmativè. Ratio est: quia Logica tam pro apprehensione complexa, quàm pro simplici præscribit regulas. Prob. Regulæ versantes circa apprehensionem complexam sunt regulæ definiendi, dividendi: cum definitionem facere nequeam aut divisionem,*

nem, quin apprehendam objectum per modum plurium. Circa apprehensionem verò simplicem versantur regulæ de *Universalibus*, de *genere*, de *specie*; quia universale facere aut genus nequeo, quin apprehendam objectum simplex.

Inst. 1. Apprehensio non est capax veritatis aut falsitatis; ergo nequit dirigi à Logica: *Prob. Ant.* Apprehensio nihil affirmat, nihil negat; ergo non est capax veritatis aut falsitatis. *R. D. Conf.* Ergo non est capax veritatis aut falsitatis complexæ, quæ conjuncta est cum affirmatione vel negatione C. Ergo non est capax veritatis aut falsitatis incomplexæ, quæ est absque affirmatione vel negatione N.

Inst. 2. Apprehensio simplex semper est vera etiam independenter à regulis Logicæ; ergo non indiget directione Logicæ. *R. D. Ant.* Semper est vera veritate phylicâ, eâque incomplexâ, quæ est simplex representatio objecti, ut est in se, sine affirmatione & negatione C. veritate logicâ, quæ est conformitas actûs cum regulis N.

62. *Inst. 3.* Apprehensio simplex omnem Logicæ directionem antecedit; quia prævertit omnem actum voluntatis imperantem; ergo nequit ab ea dirigi. *Prob. Ant.* Voluntas imperare nequit, ut aliqua apprehensio dirigatur, nisi illa prius sit in intellectu; nihil enim volitum nisi præcognitum; ergo apprehensio prævertit omnem actum imperantem voluntatis. *R. D. Ant. probationis.* Nisi illa sit prius in intellectu *objectivè* C. nisi prius sit in intellectu

subjectivè & effectivè N. Explico: antequam apprehensio ex actuali Logicæ directione fiat, per aliam apprehensionem antecedentem proponi voluntati debet, ut *ponenda*, vel *ponibilis*; non autem ut *actu posita*. Hinc apprehensio *ponenda*, quæ ante directionem Logicæ *objectivè* tantum erat in intellectu (h. e. quæ cognoscebatur) postea in intellectu existit quoque *subjectivè & effectivè*, ex Logicæ directione.

63. *Inst. 4.* Priusquam intellectus voluntati proponat congruitatem faciendi v. g. *Genus*, apprehendere jam debet non tantum apprehensionem faciendam; sed etiam ipsum objectum v. g. *animal*, circa quod apprehensio facienda debet versari; Sed hâc ratione apprehensio verè physicè, *subjectivè & effectivè* præexistit in intellectu; ergo apprehensio *ponenda* non *objectivè* solum, sed *subjectivè* etiam & *effectivè* præexistit in intellectu. R: *D. maj.* Priusquam intellectus voluntati proponat congruitatem faciendi genus, apprehendere jam debet apprehensione factivâ generis, quæ sit ipsum objectum Logicæ, ipsam apprehensionem faciendam & *animal N.* hæc apprehendere jam debet apprehensione præviâ, quæ non sit objectum Logicæ C. & sic dist. min. N. *Conf.* Ut autem distinctionem hanc meliùs intelligas, sequentem actuum in hoc casu intervenientium seriem benè observa. 1. Est in intellectu cognitio regulæ docentis v. g. modum formandi genus. 2. Huic cognitioni succedit confusa quædam apprehensio apprehensionis faciendæ, cir-

circa inferiora specie differentia, de quibus univocè prædicari possit genus. 3. Hanc sequitur actus voluntatis imperans intellectui apprehensionem factivam generis. 4. Ex hoc voluntatis imperio applicatur regula, ut ea actu intellectum dirigat in tali apprehensione elicienda. 5. Denique ex hac directione fit ipsa apprehensio factiva generis. Hæc apprehensio ultima, directionem regulæ nostro concipiendi modo subsequens, est objectum Logicæ. Pariformiter differendum est de apprehensione complexa.

Inst. 5. Non apparet, quid Logica circa apprehensiones directione suâ operetur; ergo hæc non sunt ejus objectum. *R. N. Ant.* Licet enim apprehensio defectibilis non sit quoad falsitatem complexam; cum non sit judicium; defectibilis tamen est vel *quoad ignorantiam*, quam tollit *definitio*; vel *quoad confusionem*, quam tollit *divisio*; vel quoad claritatem aut obscuritatem, quando faciendum est universale, & hanc regulæ universalium eliminant.

Inst. 6. Eadem ex ratione Phantasia sensusque externi dici possent objectum Logicæ; nam etiam in his defectus similes committi possunt. *R. N. Assert.* Disparitas est: quia apprehensio ponitur in Conclusionibus Logicæ, quod non convenit Phantasie, nec sensibus externis. Deinde ratio addita nil probat contra nos; non enim sic argumentamur: *Apprehensio est dirigibilis; ergo est objectum Logicæ.* Sed sic: *Regulæ Logicæ attingunt immediatè apprehensionem, quæ est*

est dirigibilis à Logica; ergo illa est objectum immediatum Logicæ.

64. *Obj.* 5. Apprehensio simplex non est modus sciendi; ergo nec est Objectum Logicæ. *R. D. Ant.* Non est modus sciendi perfectus C. non est imperfectus, i. e., inchoatus N. Apprehensio simplex disponit ad *Definitiones, Divisiones, Argumentationes*, quæ sunt apprehensiones complexæ. Hæ autem ab omnibus sciendi modis annumerantur.

Quæres: Quid & quotuplex sit modus sciendi? *R.* ad 1mum. Est Oratio manifestativa ignoti. *R.* ad 2dum. Est triplex, à triplici quæstione, quæ institui de aliquo objecto potest. 1mò. Quæri solet, *quid sit res?* & hoc manifestat *Definitio*, quæ est oratio explicans naturam rei. 2dò. *Quotuplex sit?* & hoc declarat *Divisio*, quæ totum in suas partes distinguit. 3tiò. *Qualis sit, & quas proprietates habeat?* hoc *Discursus* manifestum facit. Duo primi sciendi modi ad Apprehensionem pertinent; tertius ad Discursum. Hinc animadvertes, tres sciendi modos non esse adæquatum Logicæ objectum: si tamen primus modus, nempe *Definitio*, benè applicetur, requiritur secunda mentis operatio, scilicet *Judicium*; hoc enim per copulam est, definitionem definito suo applicat.

ARTICULUS IV.

De Objecto Formali Logicæ.

QUænam materia sit, circa quam Logica versatur, ex præcedentibus §§. colligere licet

licet. Quoniam verò assignata materia, sive operationes mentis ad alias quoque scientias spectare possunt, inquirere hinc necesse est formam, quæ operationes prædictas ita determinet, ut propria Logicæ materia sint, & quæ sit ratio formalis, propter quam Logica objectum suum materiale attingit. Advertes proinde, hoc in articulo non agi de objecto formali *quo*, sive de ratione, *sub qua* potentia aliqua objectum suum attingit, sed de objecto formali *quod*. De quibus n. 41. Præterea prænosse te velim, ex hoc objecto formali & materiali in Logica confluere hoc concretum metaphysicum: *Operatio logicè recta*. Quod metaphysicum dicitur à sua forma non physicè, sed metaphysicè tantum à subjecto suo distinctâ. Est autem *Subjectum* hujus concreti ipsa operatio; *Forma* est rectitudo logica, quæ quidem communiter pro objecto formali admittitur; sed in ea explicanda diversi vias diversas ineunt. Alii rectitudinem hanc statuunt in ente rationis. Alii eam appellant Dirigibilitatem. Alii eam esse volunt Directivatem exemplarem. Alii rectitudinem activam, alii passivam pro objecto formali defendunt. De his quid sentiam in sequentibus §§. manifestabo.

§. I.

An Ens Rationis sit Objectum formale Logicæ?

65. *Nota.* Ens rationis variè accipitur. 1. pro eo, quod efficitur ab intellectu. Hoc sensu

su actus intellectûs omnes dicuntur entia ratio-
 nis. 2. pro eo, quod in intellectu subicitur.
 Hâc ratione habitus scientiarum, speciésque
 impressæ entia sunt rationis. 3. pro eo, quod
 intellectui obicitur. Hoc ens rationis obje-
 ctivum appellatur, quod rursus duplex est.
 Aliud est *Ens rationis objectivum purè*, sive *Ens*
rationis ratiocinantis, quod nec esse subjectivum
 in intellectu, nec ullum aliud esse vel funda-
 mentale vel actuale extra intellectum habet, tale
 est *Hircocervus*. Aliud dicitur *Ens rationis ra-*
tioinatæ, quod quidem esse fundamentale extra
 intellectum habet; cùm fundatum sit in re ut
 cognita: non tamen habet esse reale. Hoc ens
 juxta *Thomistas* est illa relatio, quam genus di-
 cit ad species, species ad individua, prædica-
 tum ad subjectum, & vicissim &c. Ab hac re-
 latione in objecto cognito ut cognito resultante
 intrinsecè denominari volunt vel ipsam rem, ut
 fit in denominatione *Universalis*, *Generis* &c.
 Vel simul etiam operationem intellectûs, ut in
 denominatione *prædicati*, *definitionis* &c. con-
 tingit. Ut autem hæc omnia meliùs intelli-
 gas, Exemplum accipe: Intellectus cogno-
 scit v. g. arborem; deinde aliâ Cognitione
 cognoscit arborem à se esse cognitam. Per
 secundam hanc cognitionem intellectûs jux-
 ta *Thomistas* fingit circa arborem relationem,
 per quam arbor comparata cum intellectu ha-
 bet relationem arboris cognitæ ad cognoscentem.
 Applica hoc exemplum ad nostram ma-
 teriam logicam, & intelliges, quid *Thomistæ*
 per

per ens rationis hic intelligant. *Status quæstionis* jam est de hoc ultimo ente rationis Thomistico; An sit objectum formale *quod*, denominans ac determinans objectum materiale Logicæ?

66. *Dico.* Ens rationis Thomisticum non est objectum formale *quod* Logicæ. *Prob.* Objectum formale *quod* est, propter quod attingitur materiale; sed materiale in Logica non attingitur propter ens rationis Thomisticum; ergo non est objectum formale. *Prob. min.* Logica non intendit illud ens rationis, sed conformitatem objecti materialis cum regulis; est enim scientia operationum mentis directiva juxta regulas suas: ergo Logica propter illud non attingit objectum materiale. *Conf. I.* Hoc ens rationis ad ipsas cognitiones à Logica jam directas resultat; ergo Logica jam pro priori finem suum, nempe cognitionem logicè rectam, est affecuta; ergo ens rationis sero venit. Ad hæc permissio hoc, non concessio, quod detur ens rationis Thomistarum (quod omnes negant, qui inficiantur, objici intellectui posse ens rationis distinctum ab omni ente possibili, quorum multos citat *P. Alev. Cap. 2. Sect. 2. n. 50.* Nec ipsi Thomistæ satis probant) permissio inquam, hoc ente, illud resultaret omninò naturaliter, & absque speciali artificio, totusque labor artificialis versaretur in eo, ut ex regulæ præscripto recta fieret Cognitio; ergo hoc ens nequit esse illa ratio formalis, quæ intenditur à Logica, & propter quam objectum suum formale
attin-

attingit. *Confir. II.* Habitus directivus actûs voluntatis non habet pro objecto formali ens rationis, sive relationem rationis resultantem in objecto voluto: ergo nec habitus directivus actûs rationis habet pro objecto formali ens rationis resultans in objecto cognito. Antecedens admittitur ab ipsis Thomistis, ut videre est apud *Phil. à Ss. Trinitate hic a 2. ad 1.* expectanda proinde est Disparitas solida.

67. *Obj. 1.* Ens rationis Thomisticum est in objecto materiali Logicæ; ergo est objectum ejus formale. *R. 1.* Retorq. Vitalitas est in objecto materiali Logicæ; ergo hæc erit objectum ejus formale. *R. 2. T. Ant.* quia ens rationis Thomisticum dari, non satis probatur. *N. Conf.* non omne id, quod est in objecto materiali, est objectum formale; sed id, propter quod attingitur materiale.

Inst. Ipsa Conformitas actûs cum regulis est ens rationis, sed hæc est objectum formale; ergo. *R. D. maj.* est ens rationis Thomisticum de quo hic disputatur. *N.* est ens rationis, id est, efficienter procedit ab intellectu, & mediante actu, cui inest, in eo recipitur *C.* & concessâ min. eodem modo *D. Conf.*

68. *Obj. 2.* Ipse Aristoteles & D. Thomas Objectum Logicæ quandoque vocant ens rationis, Ergo. *R. D. Ant.* Vocant ens rationis sensu modo in instantia explicato. *C.* Vocant ens rationis Thomisticum *N. D. Tb.* (cujus verba, fideliter recitat & explicat *P. Aler. cap. 2. subsect. 3. à n. 68. usque ad n. 70.*) *Opusc. 55.*

Universalitatem vocat *qualitatem existentem in anima, accidens immateriale, Cognitionem intellectus, singulare, receptum in intellectu ad modum recipientis, ita ut solum sit in anima, & nullo modo in rebus.* Sed hæc non conveniunt relationi rationis Thomisticæ in natura cognita resultanti; ergo Universalitas ex mente. D. Thomæ non est ens rationis Thomisticum; & consequenter Doctor Angelicus pro objecto formali Logicæ non admittit Ens rationis Thomistarum. Aristoteles autem *L. 2. magn. moral. cap. ult.* sic habet: *In iis artibus, quæ ad res agendas pertinent, præter actionem nullus alius est finis: ut præter Citharæ modulatum finis non est alius; sed ipsum pro fine est operatio atque actio.* Ex quibus verbis ita concludere licet: etsi ad Citharæ modulatum resultaret ens aliquod rationis, directivum ipsius modulationis, illud juxta Aristotelem non foret objectum formale artis Citharizandi; aliàs præter actionem, finem alium, nempe ens rationis, haberet. Ergo nec in Logica, quæ etiam est ars ad res agendas pertinens, præter actionem seu operationem admittendus est finis alius, nempe ens rationis.

69. *Obj. 3.* Ordo sive respectus inter hominem, ut sic, & individua est ordo rationis; cum sit inter extrema realiter indistincta; sed talis ordo est ens rationis Thomisticum; ergo datur saltem ens rationis Thomisticum. *R. D. maj.* est ordo rationis, hoc sensu, quod iste ordo entitativè non sit realis, sed distinctus ab omni ente reali. *N.* est ordo rationis hoc sensu,

E

su,

su, quod sit entitativè realis, existat tamen inter duo extrema solâ ratione distincta, ex qua causa etiam ordo rationis dicitur; C. D. *etiam min.* talis ordo est ens rationis Thomisticum, si entitativè non esset realis, & distingueretur ab omni ente reali. *Concederem.* Cùm autem sit entitativè realis. *N. min. & Conf.*

Hæc de ente rationis in Logicæ prolegomenis satis dicta sunt; ne Tyro Philosophus pluribus ejusmodi speculationibus metaphysicis in ipso statim Philosophiæ limine terreatur. Judicabam autem pauca hæc inferenda hic esse, ut consulerem tyronibus, qui aliàs facilè perturbarentur, si iis de objecto Logicæ legentibus aut disputantibus hoc ens ne à nomine quidem notum occurreret. Præter ens Thomisticum datur adhuc aliud, quod Scotistæ *ens diminutum* appellant, & ita describunt: est entitatula quædam resultans ex actibus, quibus in objecta tendimus, per quam res cognitæ in esse cogniti formaliter constituuntur. Ejusmodi entitatula est purè ens rationis, pendens à sola ratione in esse & conservari, nec requirit ullum subjectum in quo sit. Hoc ex iisdem rationibus n. 66. contra ens Thomisticum allatis ab objecto formali Logicæ eliminare oportet.

§. II.

An Dirigibilitas aut Directivitas sit objectum formale Logicæ?

70. *Nota 1.* Dirigibilitas operationum mentis alia est ex-alia intrinseca. *Extrinseca* est in ipsa regula dirigente, alióque nomine activa dicitur. *In-*

trin-

trinseca est aptitudo ipsius operationis recipiendi regulæ directionem: hæc etiam passiva nuncupatur. De hac ultima dirigibilitate hic quæritur.

71. *Nota 2.* Directivitas exemplaris sive idealis est aptitudo operationis logicè rectæ, vi cuius aliarum operationum similium directiva esse possit. Hanc operationibus logicè rectis non negamus; nam eam realiter loquendo à Logica accipiunt. Utrùm verò illa objectum formale logicæ sit, in quæstione est.

72. *Dico.* Nec dirigibilitas, nec directivitas exemplaris formale Logicæ objectum est. *Ratio primæ partis est:* quia habito objecto formali scientia acquiescit; sed Logica habitâ dirigibilitate non acquiescit; ergo hæc non est objectum ejus formale. *Prob. min.* Habitâ dirigibilitate Logica nondum assecuta est finem suum; qui est operatio recta; ergo eâ habitâ nondum quiescit. Supponitur proinde dirigibilitas tanquam conditio *sub qua*, sicut ab arte pictoria supponitur pingibilitas. *Ratio secundæ partis est:* quia licet hanc directivitatem operatio à Logica accipiat, illam tamen inducere Logica non intendit; cùm finem suum in operatione unica assequatur, licet hæc directiva alterius non esset, nec alia fieri posset ad ejus imitationem.

73. *Objic. contra 1. partem.* Logica versatur circa operationes mentis ut sunt, & quia sunt dirigibiles; ergo dirigibilitas erit formale objectum Logicæ. *R. D. Ant.* ut, & quia sunt dirigibiles; ita ut *ut* & *quia* denotent rationem formalem *quæ N.* ita ut istæ particulæ signifi-

cent tantum rationem formalem *sub qua C.* τὸ
 ὡς & *quia* subinde rationem *sub qua* tantum, vel
 conditionem denotant; ὡς si dicam: *Ignis ὡς ap-
 proximatus urit*; *Bonum ὡς Cognitum amatur.*
 Nam approximatio non urit, nec Cognitio
 movet ad amorem; sed ignis urit, & bonitas
 movet. Subinde autem particulae reduplican-
 tes significant rationem formalem *quæ*, id quod
 ex circumstantiis & intentione loquentis sæpè
 colligendum est. V. g. si dicam: *Deus ὡς bo-
 nus amatur.* Ubi denotatur formalis ratio *quæ*;
 quia bonitas Dei verè movet ad amandum.

Inst. Per dirigibilitatem operationes mentis,
 secundum se indifferentes ad aliarum quoque
 scientiarum objecta, determinantur ad esse ob-
 jectum proprium Logicæ; ergo erit objectum
 formale in Logica. *R. D. ant.* Determinantur
 per eam tanquam per Conditionem, & ratio-
 nem *sub qua C.* velut per rationem formalem
quæ, & objectum formale *quod N.*

74. *Obj. Contra 2. partem.* Logica inten-
 dit operationes intellectus ὡς modus sciendi;
 cum & ipsa sit modus sciendi & instrumentum
 scientiarum omnium: sed nequit intendere ope-
 rationes ὡς modos sciendi, nisi eas ὡς directi-
 vas intendat; ergo sic eas intendit. *R. N. maj.*
 Logica non intendit operationes ὡς sunt directi-
 vae, & quæ tales; sed quæ sunt directivæ; Logica
 enim per se ipsam sat nobilis est, & in se con-
 sistens non est modus sciendi alias scientias ex
 fine suo intrinseco, sed extrinseco tantum &
 secundario.

§. III.

An & quæ Rectitudo sit Objectum formale quod Logicæ?

75. *Nota.* Rectitudo in activam & passivam dividitur. *Activa* inest actibus dirigentibus, estque capacitas rectè dirigendi actum *Passiva* inest actibus directis. Hæc si est naturalis sive physica, est conformitas actûs cum objecto. Si est artificialis sive logica, est conformitas actûs cum regulis. *Status questionis* est: An rectitudo activa, an passiva; & an passiva physica, an passiva logica sit objectum formale quod Logicæ?

76. *Dico 1.* Rectitudo activa non est objectum formale Logicæ. *Ratio est 1.* Rectitudo activa est in regulis, & non in ipso objecto materiali; ergo nequit esse objectum formale. *Ratio est 2.* Rectitudo activa sunt ipsæ regulæ rectæ; ergo nequit esse objectum regularum.

77. *Dico 2.* Nec rectitudo passiva naturalis, sive veritas physica est objectum formale. *Ratio est 1.* Logica finem suum obtinere potest in operatione physicè falsa, ut constat ex propositionibus & syllogismis probabilibus; ergo hæc rectitudo non est objectum ejus formale. *Ratio est 2.* Logica illam introducere nequit rectitudinem, quam nullo modo continet; sed nullo modo continet veritatem physicam actuum directorum; ergo. Ad Physicam proinde aut Metaphysicam pertinet, veritatem hanc curare in actibus, qui fiunt circa objectum in earum materia.

78. *Dico* 3. Rectitudo passiva artificialis sive Logica est objectum Logicæ formale *quod. prob.* Objectum formale scientiæ practicæ, qualis est Logica, est illud, quod habet conditiones quatuor ad objectum talis scientiæ requisitas; sed rectitudo artificialis passiva logica illas habet; ergo. *Prob. min.* Conditiones ad objectum formale requisitæ sunt sequentes: 1. ut conveniat omni objecto materiali illius scientiæ; cujus est objectum. 2. Ut scientiam hanc ab omni alia discernat. 3. Ut propter illud attingatur materiale. 4. Ut sit operabile ab illa scientia, cujus est objectum. Sed hæc omnes conveniunt rectitudini artificiali passivæ logicæ, ut consideranti patebit; ergo. *Confir.* Ideo operationes mentis attinguntur à Logica, ut fiant rectæ, & conformes ejus regulis; ergo hæc rectitudo est ratio formalis, quæ à Logica intenditur, sive objectum formale *quod.*

79. *Obj. I. contra Imam Conclus.* Regulæ Logicæ illam tantum rectitudinem inducere possunt in objectum materiale, quam habent; sed habent tantum rectitudinem activam; ergo hanc tantum inducere possunt; consequenter hæc erit objectum formale Logicæ. *R. D. min.* Habent tantum rectitudinem activam formaliter C. hanc tantum habent effectivè sive causaliter N. D. etiam *Conf.* ergo hanc tantum inducere possunt, si nec formaliter nec causaliter vel effectivè aliam continerent. C. Cum autem aliam scilicet rectitudinem passivam causaliter saltem contineant. N.

80. *Obj. 2 Contra 2dam Conclus.* Operationes quædam esse logicè rectæ non possunt, nisi simul habeant veritatem physicam, ut fit in definitione, syllogismo demonstrativo; ergo saltem in his operationibus Logica intendit veritatem physicam, ut objectum formale partiale. *R. D. ant.* Et veritas physica in ejusmodi operationibus habet se concomitanter solum ad finem Logicæ intrinsecum C. & eam Logica ex fine suo intrinseco & directè intendit N. Nimirum Logica operationem, quæ habet veritatem physicam, non intendit formaliter, ut habet veritatem physicam, sed ut conformetur præceptis suis; id quod meritò ex aliis Logicæ regulis colligimus, quæ parùm curant materiam, uti regulæ Logicæ Topicæ. Sicut igitur regulæ non curant vitalitatem & spiritualitatem suarum operationum, licet necessariò vitales sint & spirituales; sic etiam non intendunt veritatem physicam, licet illa operationes mentis necessariò comiteretur.

Inst. Logica est instrumentum ad alias scientias; ergo sicut aliæ scientiæ intendunt materiam, sic etiam Logica. *R. Dist. ant.* Est instrumentum ad alias scientias ex fine suo intrinseco. N. extrinseco tantum C.

81. *Obj. 3. Contra 3tiam Conclus.* Objectum formale quod debet esse prius scientiâ; quia hæc in objectum formale fertur: sed reëtitudo passiva non est prior Logicâ; ergo hæc nequit esse objectum ejus formale. *R. D. maj.* Objectum formale debet esse prius scientiâ spe-

culativâ C. scientiâ practicâ N. hæc enim facit objectum suum formale tanquam opus, quod in ratione *finis* prius est, non autem in ratione *objecti*.

82. *Inst.* Rectitudo passiva est realiter indistincta ab objecto materiali; ergo nequit in illud introduci. R. *D. Conf.* nequit introduci transitivè & physicè C. intransitivè & metaphysicè N. vide n. 59. Ex hoc *Collige*: Introductionem rectitudinis passivæ *realiter & physicè* spectatam, nil aliud esse, quàm veram & realem productionem operationis mentis, dependenter tamen à regulâ Logicæ dirigente. Si verò introductionem illam consideras quoad nos, duplex intervenit conceptus; imò enim concipitur, ut præcisè operatio intellectûs est, præscindens à rectitudine *positivè*, ab irrectitudine autem *negativè*: & sic operatio est objectum materiale. 2dò consideratur ut recta est *nominaliter*, vide n. 60. & sic est objectum formale. Sic enim accepta operatio significat rectitudinem, quæ nostro concipiendi modo supervenit operationi primo modo acceptæ, & hanc velut forma determinat ad esse objectum proprium Logicæ.

83. *Inst.* 2. Si introductio physicè non sit aliud, quàm realis productio operationis; ergo ea intellectui potius adscribenda est, quàm Logicæ, quia operatio recta *effectivè* pendet ab intellectu. Consequens non admittitur, ergo nec antecedens. R. *N. Sequel.* vel *D.* Ergo productio operationis, ut præcisè operatio est,
&

& secundum esse physicum spectatur, potius adscribenda est intellectui C. ut est productio operationis rectæ, & secundum esse artificiale N. Intellectus enim quantum est de se, æquè produceret operationem irrectam, quàm rectam: quòd verò producat rectam, hoc ex Logicæ directione provenit. Igitur rectitudo operationis potius Logicæ tanquam causæ directivæ tribuenda est, quàm intellectui.

Inst 3. Quòd operatio dicatur recta, hoc habet à se, & non à Logica, quandoquidem rectitudo illi est intrinseca: ergo nec operatio recta tribui Logicæ potest. R. *D. ant.* Hoc habet à se tanquam à causa formali & intrinseca C. tanquam à causa extrinseca & dirigente N. Etiam anima est intrinseca homini, sed tamen dependenter à Deo creante.

85. *Inst*. 4. Rectitudo est conformitas cum regulis; sed conformitas cum regulis nequit introduci in operationes; ergo. *Prob. min.* Hæc conformitas dicit *in recto* ipsas operationes, *in obliquo* autem regulas; sed nec operationes possunt introduci in se ipsas, nec regulæ in operationes; ergo. R. *D. Maj. probat.* Conformitas adæquata, tum quoad sua extrinseca, tum quoad sua intrinseca, dicit *in recto* operationes, *in obliquo* regulas C. conformitas inadæquata tantum, & quoad suum intrinsecum spectata dicit hæc duo N. & *concessã min. D. Conf.* Ergo conformitas adæquata nequit introduci in operationes C. inadæquata N. Rectitudo, prout hic accipitur, est conformitas inadæquata; i. e.

est illa forma *intrinseca metaphysica & logica*, à qua operatio dicitur intrinsecè recta. Taliter autem accepta nec regulas nec operationes signatè dicit, sed ab utrisque præscindit. Rectitudo autem *adæquatè, physicè, & concretim* spectata dicit præter hanc formam *in recto* operationes, *in obliquo*, regulas. *Si ais*: Rectitudo ut est talis forma metaphysica non est producibilis; ergo nec introducibilis. *R. D. ant.* Non est producibilis physicè effectivè C. artificialiter & directivè *Subdist.* transitivè C. intransitivè N. vel dic: eam non esse producibilem in suppositione simplici; sed in suppositione personali. *Si postules*: An ergo in operationes rectas vel incorrectas introducibilis sit? *R.* Est introducibilis in operationes, quæ fiunt dependenter à regulis. Vide n. 60.

86. *Inst. 5.* Hæc rectitudo nihil est aliud, quàm rectitudo naturalis operationum; ergo non dependet à regulis Logicæ. *R. D. ant.* Est naturalis entitativè C. denominativè *Subdist.* est naturalis, prout naturale opponitur supernaturali C. prout opponitur artificiali N. Rectitudo illa denominativè accepta artem & scientiam directivam respicit, & est artificium. *Si reponas*: Operatio regulis conformis esse potest, quin ab iis dirigatur; ergo nequidem artificialis rectitudo à regulis dependet. *R. N. Conf.* Nam rectitudo independens à directione regularum est naturalis tantum, & operatio sic recta non est objectum Logicæ. Requiritur proinde ad rectitudinem artificialem, ut ex speciali regulæ
in

in objectum tendentiâ ponatur. *Si dicas*, talem rectitudinem naturalem sufficere ad scientiam; ergo artificialis est superflua. *R. T. ant. N. Conf.* Rectitudo enim naturalis ubique haberi non potest, v. g. in materia difficiliori & obcurrentiori; nec ponit intellectum extra periculum erroris & perturbationis, quod tamen præstat rectitudo artificialis: hinc nondum superflua est. *Dixi Transfert*: quia etsi rectitudo naturalis sufficeret ad scientiam naturalem; ad artificialem tamen non sufficit ex ratione hîc paulò antè data.

87. *Quæres.* Quodnam objectum formale habeant regulæ negativæ, v. g. hæc: Medium non debet ingredi conclusionem? *R.* Sicut habent duplex objectum materiale, ita etiam duplex habent objectum formale. Primum objectum materiale est *objectum fugæ*, v. g. syllogismus, in quo medium ingreditur conclusionem. Secundum est *objectum prosecutionis*, nempe syllogismus, cujus medium non ingreditur conclusionem. Primum objectum formale est *objectum fugæ*, nempe irreductio, sive difformitas cum regulis. Alterum est *objectum prosecutionis*, scilicet rectitudo artificialis passiva. *Si quæras porrò*: Quomodo rectitudo hæc artificialis objectum formale esse possit, cùm illa, utpote conformitas cum regulis, constituatur partialiter per ipsas regulas; adeoque Logica sic foret objectum sui ipsius? *R. Nego*, quòd rectitudo artificialis constituatur per ipsas regulas: non enim est conformitas prædicamentalis, sicut veritas formalis physica; sed est conformitas

mitas transcendentalis, quæ tota essentialis est, & intrinseca actui, regulamque veluti terminum & principium directivum extrinsecè tantùm respicit.

ARTICULUS V.

De Objecto Attributionis.

§. unicus.

An & quale in Logica detur.

88. **N**ota. Tanta est Authorum circa hanc quæstionem dissensio, ut *Compt. hinc Disp 7.* septendecim diversas circa hanc materiam opiniones sese vidisse videatur. Tanta autem opinionum hinc diversitas oritur ex diversis Objecti hujus definitionibus. Præcipuæ circa hanc quæstionem sententiæ sunt ferè frequentes. *Prima & Communior* objectum hoc ita definit: Est objectum parziale complexum, ad quod reliqua, quæ in scientia vel arte tractantur, ultimò referuntur; ipsum verò ad aliud parziale non refertur. Hæc definitio præscindit ab in- & extrinseco objecto attributionis. *Secunda est eorum*, qui objectum attributionis intrinsecum admittunt, voluntque, ut reliqua ex fine intrinseco vel ipsius scientiæ, vel objectorum attributorum referantur. *Tertia est eorum*, qui hoc objectum cum objecto principali confundunt; pro qua opinione stare videtur *Hurdæ*. & *Compt.* quorum prior pro objecto attributionis in Logica assignat demonstrationem; posterior autem definitionem. *Quarta est eorum*

eorum, qui P. Rhodes, Semery & Wietrowsky sequentes per objectum attributionis Logicæ intelligunt objectum adæquatum complexum, ad quod omnia revocantur, quæ per se, & propter se à Logica attinguntur. Tale juxta hos authores est operatio recta in Comuni; cujus attributa sunt illa, quæ per accidens & secundariò propter operationem rectam à Logica attinguntur; ut sunt voces, Res, & Proprietates logicales. *Quinta* sententia definitionem primæ admittit, cui sequentia addit: *ad quod reliqua referuntur ex fine extrinseco Authoris, aliorumve communiter talem scientiam, vel artem profitentium, quique sit ipsi scientiæ vel arti aliquo modo congruus.* Et hoc appellant objectum attributionis extrinsecum. Ex his duplex oritur *status quæstionis.* 1. An detur in Logica tale objectum intrinsecum? 2. An saltem extrinsecum?

89. *Dico* 1. Non datur in Logica objectum attributionis intrinsecum. *Ratio est:* Quia in ea non datur objectum partiale, ad quod reliqua objecta omnia referantur ex fine intrinseco vel ipsius Logicæ, vel objectorum attributorum. *Probat* hoc. Imprimis non referuntur ad aliquod objectum partiale ex fine intrinseco ipsius Logicæ. Nam *Logica Apprehensiva* pro fine suo intrinseco habet apprehensionem rectam; *Judicativa* habet iudicium rectum; in quibus hæ Logicæ partiales quiescunt, nec objecta sua intrinsecè referuntur ad Discursum; quod patet ex earum regulis, quarum nulla dicit: sic formandam esse definitionem, aut propo-

positionem, ut rectus inde fiat discursus, vel ut seruiat discursui; sed simpliciter dirigunt ipsam definitionem ac propositionem, quæ, si rectæ sint, quiescunt. Ergo reliqua objecta non referuntur ad aliquod parziale ex fine intrinseco ipsius Logicæ. Ad hæc ponamus impossibilitari Logicam discursivam: An propter eam Logica apprehensiva vel iudicativa non haberet finem suum in apprehensione vel iudicio, quin hæc objecta referri possent ad discursum? Cur ergo modò intrinsecè illuc referantur? Deinde reliqua objecta non referuntur ad Discursum ex fine intrinseco ipsorum attributorum: Nam apprehensiones & iudicia per se completa sunt, & expetibilia à Logica, absque ullo ordine essentiali ad discursum. Ergo.

90. *Dico 2.* Datur in Logica objectum attributionis extrinsecum, nempe Syllogismus perfectus probabilem & demonstrativum complectens. *Ratio est:* quia huic convenit definitio objecti attributionis extrinseci n. 88. sub finem allata. Nam 1. est objectum parziale complexum, ut per se patet. 2. Ad illum reliqua omnia referuntur ex fine Authoris, & communi ferè Logicam profitentium intentione; quia Apprehensiones, iudicia & reliquæ argumentationis species ad syllogismum deservire possunt, vel ut partes, vel ut præsupposita, vel ut concomitantia ad meliorem ipsius intelligentiam & effectiorem. Hinc ipse *Arist.* Logicam suam ita ordinavit, ut primò ageret de apprehensione, tum de iudicio, ac denique de
discur-

discursu in ordine ad syllogismum ceu speciem discursûs nobilissimam, cujus vestigia hodie adhuc Philosophi premunt, non ex necessitate, cùm sistere in singulis potuissent; sed ex congruentia quadam; quòd hæc ante syllogismum præsupponantur. 3. Ipse syllogismus non refertur ad aliud objectum parziale in Logica. Dic enim, quæ sit necessitas, aut quæ specialis congruentia, quòd ante reliqua objecta partialia syllogismus perfectus præsupponatur, eisque deserviat?

¶ 91. *Obj. 1. contra 1. Conclus.* Discursus perfectus haberi nequit absque apprehensionibus & judiciis; ergo hæc ex fine intrinseco referuntur ad discursum. *R. N. Conf.* Hoc tantùm sequitur; quòd ante discursum apprehensiones & judicia requirantur tanquam præsupposita, & hæc apta sint ad eum referri. Minimè autem infertur, hæc necessariò & exigitivè ad illum referri, adeò, ut sine illo hæc non subsistere, nec in his sistere Logica apprehensiva aut judicativa possit; quod tamen necessariò sequeretur, si ex fine intrinseco ad discursum referrentur. *Si ais:* Partes per se & ex fine intrinseco referuntur ad suum totum; sed Apprehensio & judicium sunt partes syllogismi perfecti; ergo per se, & ex fine intrinseco referuntur ad illum. *R. D. maj.* Partes per se referuntur ad suum totum, si sint partes per se C. si sint partes per accidens N. *D. etiam min.* Sed apprehensio & judicium sunt partes syllogismi perfecti per se N. per accidens T.
si re-

si reponas: Apprehensio & iudicium sunt partes essentielles discursûs; ergo sunt partes illius per se. *R. D. ant.* Sunt partes essentielles discursûs ex parte suâ N. ex parte ipsius syllogismi. T. Pars per se & ex parte suâ essentialis est, quæ tanquam aliquid incompletum cum alio incompleto ordinatur ad constituendum totum: ejusmodi sunt materia & forma. Apprehensio autem & iudicium per se sunt quid completum. Dixi bis *Transseat.* quia nec apprehensio est pars iudicii, nec iudicium pars discursûs, ut suo loco tradetur. *Si rursus in-*
stes: Apprehensio & iudicium sunt objecta inadæquata; ergo intrinsecè referuntur ad adæquatum. *R. 1.* Etiam Discursus est objectum inadæquatum; ergo & hic exigit referri ad adæquatum. *R. 2. D. Conf.* Ergo intrinsecè referuntur ad adæquatum tanquam ad objectum attributionis N tanquam objecta partialia ad totale C. *Si dicas denique*: Discursus perfectus est finis ultimus Logicæ; sed ad finem ultimum omnia referuntur per se & intrinsecè; ergo. *R. D. maj.* Est finis ultimus Logicæ partialis, scilicet discursivæ C. Logicæ totalis: N.

92. *Obj. 2. contra 2. conclus.* Syllogismus probabilis, tanquam aliquid minùs perfectum, refertur ad demonstrationem tanquam aliquid perfectius; ergo sola demonstratio videtur esse objectum attributionis. *R. N. ant.* Syllogismus perfectus dividitur in probabilem & demonstrativum; quomodo igitur hic ad illum ordinetur? Adhæc syllogismi probabiles non de-
 ser-

serviunt ad demonstrativum, nisi valde remotè, in quantum per nos intellectus disponitur paulatim ad eliciendum discursum evidentem. Statuendum est igitur aliquid magis commune pro objecto attributionis, ad quod reliqua propiùs deservire possint, quale n. 90. assignavimus. *Si dicas*: non omnia referri posse ad syllogismum perfectum, v. g. Argumentationes fundatas in regulis Conversionis & Æquipollentiæ, &c. N. Nam argumentationes ejusmodi deserviunt ad syllogismum hypotheticum, qui ex iis fieri potest; deserviunt etiam ad syllogismi categorici meliorem notitiam, & quidem non ita remotè.

ARTICULUS VI.

De Proprietatibus & Causalitate Logicæ.

§. I.

An & quomodo Logica sit Una?

93. **N**ota. Triplex datur unitas, quam hic vel obiter prænotare juvat. 1. Est *Unitas identitatis*, sive *indivisibilitatis*. Hæc unitate dicitur unum, quod nullas partes phisicas habet, nec homogeneas, nec heterogeneas, ut *Deus*, *Angelus*. 2. Est *unitas compositionis*. Sic unum est, quod constat materiâ & formâ phisicâ, ut *homo*: 3. Est *Unitas aggregatiouis*, quâ multa & diversa entia completa congregantur. Sic unus dicitur *populus*, *exercitus*. His positis, quæritur, quâ unitate Logica totalis, prout apprehensivam, judicativam & discursivam complectitur, sit una? Sta-

tus quæstionis autem non est de Logica actuali: cum enim hæc aliud non sit, quàm ipsæ regulæ, quæ sunt actus realiter distincti, nullaque physicâ unione cohærentes, hinc Logicam actualem totalem unam esse unitate aggregationis, extra controversiam est. Sed quæstio tantùm est de Logica habituali totali; an sit una unitate compositionis, aut identitatis, an verò unitate aggregationis? sive an sit ex multis habitibus diversis & completis conflata?

94. *Dico.* Logica habitualis est una unitate aggregationis tantùm. *Ratio est:* quia aggregatur ex multis habitibus partialibus & numero & specie inter se differentibus, quales sunt habitus Logicæ apprehensivæ, judicativæ & discursivæ. *Confir.* Potest quis habere habitum Logicæ discursivæ, quin habeat habitum Logicæ definitivæ. Item potest quis amittere habitum Logicæ definitivæ, quin amittat habitum Logicæ discursivæ. Ergo Logica habitualis nequit esse unus idémque simplex habitus; sed debet esse una per aggregationem.

95. *Obj.* Omnes actus Logicæ sibi subordinantur; ergo necesse non est, ut habitus ex his natus sit simplex & distinctus. *Prob. ant.* Omnes actus Logicæ respiciunt unum finem rectitudinis artificialis; ergo sibi subordinantur. *R. D. ant. probat.* Respiciunt unum finem genericum rectitudinis C. unum finem specificum rectitudinis N. Rectitudo enim specifica v. g. Logicæ definitivæ alia omnino est, quàm rectitudo specifica Logicæ discursivæ; cum actus definitionis sit specie diversus à discursu. *Inst.*

Inst. 1. Nulla est necessitas ita multiplicandi habitus. R. N. Ratio urgens est specie distincta diversitas regularum, quibus habitus acquisiti respondent, præcipuè cum in diversis regulis practicandis specialis sit & nova difficultas, quæ per habitum vincenda est. His adde rationes conclusionis.

Inst. 2. Idem intellectus producere potest actus specie diversissimos. Item idem habitus fidei divinæ infusus extendit se ad omnia objecta revelata, quantumvis diversa; ergo etiam habitus unicus Logicæ sese extendere poterit ad objecta omnia Logicæ, etsi diversissima. R. N.

Cons. Disp. quoad primum est: quia experienciã constat, quòd potentiæ naturales, qualis est intellectus, universaliores sint in agendo, minusque limitatæ, quàm habitus acquisiti. Ratio autem hujus est, quòd habitus acquisiti non faciliunt, nisi ad actus similes iis, à quibus sunt geniti, ut iterum experientia probat.

Dis. quoad 2dum est: quòd habitus infusus fidei divinæ non acquiratur per frequentatos actus: sed simpliciter à Deo infundatur: hinc non ita limitatur ex parte principii, sicut habitus acquisitus Logicæ. Deinde licet habitus fidei, circa quæcunque objecta materialia etiam diversissima versetur, semper tamen idem objectum formale specificum habet, nempe auctoritatem Dei loquentis, propter quam assentitur objectis omnibus. Econtra habitus Logicæ non semper habet idem objectum formale specificum; alia enim est rectitudo definitionis, alia dif-

cursûs &c. Postremò si vel unicum articulum fidei neges, perdis totum habitum fidei; sed si erres v. g. in definiendo, poteris adhuc retinere habitum Logicæ discursivæ.

§. II.

An Logica Docens & Utens distinguantur realiter.

96. *Nota.* Quòd Logica docens v. g. *Definitiva* distinguatur ab utente discursiva aut iudicativa, & vicissim, certum est. Nec disceptatur, an *Docens actualis* realiter distinguatur ab *Uteute habituali*? quis enim negat actum inter & habitum, inter causam & effectum distinctionem intercedere? *Status proinde questionis* est iste: *Primò.* An *Docens actualis*, sive regula Logicæ potens dirigere v. g. definitionem hominis, distinguatur realiter *quoad rectum* ab *Uteute actuali*, sive ab eadem regula actu dirigente definitionem? *Secundò.* An *Docens habitualis* distinguatur realiter *quoad rectum* ab *Uteute habituali*, sive quod idem est; An is, qui per frequentatos actus acquisivit habitum regularum dirigentium v. g. syllogismos, possit sine alio habitu distincto facile syllogismos v. g. in *Barbara* conficere?

97. *Dico.* Nec *Docens actualis* ab *Uteute actuali*, nec *Docens habitualis* ab *uteute habituali* realiter distinguuntur *quoad rectum*. *Ratio 1. partis* est: *Causa* potens causare, & eadem *causa* actu causans non distinguuntur realiter, nisi *quoad obliquum*, h. e. quoad id, quod in ob-

obliquo connotant; sed Logica docens actualis est causa potens causare, & utens actualis est eadem causa actu causans; ergo non distinguuntur realiter, nisi *quoad obliquum*. *Ratio 2. partis* est eadem, cui hanc confirmationem adjungo: Ibi admittendi sunt habitus novi & diversi, ubi novæ difficultates sunt superandæ; sed ad exercendos actus Logicæ docentis habitualis & utentis habitualis non sunt novæ difficultates superandæ; ergo pro iis admittendi non sunt habitus novi & diversi. *Prob. min.* Actus Logicæ docentis habitualis sunt ipsæ regulæ v. g. definitionum; & actus Logicæ utentis habitualis sunt eadem regulæ, sed applicatæ ad usum, quam applicationem in obliquo tantum important; sed ad eliciendas regulas definitionum, & ad easdem regulas applicandas, sive ad faciendas definitiones non sunt superandæ novæ difficultates; ergo. *Minor* est certa, quia difficultates, quæ in actuali applicatione regularum occurrunt; se tenent tantum ex parte materiæ ignoratæ; hæc autem ignorantia, & annexa eidem difficultas non à Logica, sed à Physica aut alia scientia, in cujus materia exercentur regulæ, tollenda est. *Si ais:* Difficultatem in opere Logicæ exequendo oriri ex ipsa doctrina Logicæ. R. hoc gratis asseritur. Oritur illa quandoque ex imperfecta cognitione regularum; sed hoc nihil probat contra thesin: supponitur enim in statu quæstionis aliquem perfectam habere regularum notitiam. *Si contendas,* novam oriri

difficultatem circa applicationem regularum ad materiam ex potentia executiva. R. Et hoc falsum est in nostro sensu: Nam idem intellectus hic est potentia præceptiva, i. e. producit regulas, & simul est potentia executiva, i. e. applicat regulas. Quando verò potentia præceptiva & executiva est eadem, tunc peculiaris difficultas in applicatione regularum ad materiam tollenda non est, sicut est tollenda tunc, quando non eadem potentia est præceptiva & executiva, ut fit in arte saltandi.

98. *Obj. contra imam conclus.* Actus Logicæ docentis & utentis actualis distinguuntur realiter; ergo & ipsa Logica docens & utens. *Prob. ant.* Actus Logicæ docentis actualis est v. g. *Definitio debet constare genere & differentiâ;* & actus Logicæ utentis actualis est v. g. hic: *Animal rationale.* Sed isti actus distinguuntur realiter; ergo. R. *D. 2. partem majoris.* Et actus Logicæ utentis actualis directus & mediatas est hic: *Animal rationale.* C. & actus Logicæ utentis actualis dirigens est hic: *Animal rationale.* N. & concessâ min. *D. Conf.* Ergo actus dirigentes Logicæ docentis actualis, & utentis actualis distinguuntur realiter N. Actus directi, vel dirigentes & directi C. Sed de actibus directis hic non est quæstio.

Inst. 1. Actus dirigentes Logicæ docentis actualis non dicunt actualem directionem; actus verò Logicæ utentis actualis dicunt actualem directionem; ergo etiam actus dirigentes Logicæ docentis & utentis distinguuntur realiter. R. I.

Retor-

Retorqueo ratione in conclusione positâ. R. 2. D. ant. Et dicunt directionem, vel non dicunt in obliquo tantum. C. in recto. N. Deinde docens actualis non negat directionem actualem; sed ab ea tantum præscindit. *Si ais*: Logica utens actualis essentialiter dicit directionem; Docens actualis eam essentialiter non dicit; ergo non tantum quoad obliquum ab invicem distinguuntur. R. D. ant. Utens ut utens dicit essentialiter directionem, & Docens ut docens eam essentialiter non dicit C. Utens quæ utens & Docens quæ docens. N. Nos verò non negamus, quòd Utens ut utens distinguatur à Docente, ut docens est; sicut non inficiamur causam, ut actu causans est, distingui à causa ut non est causans actu.

99. *Obj.* Logica docens & utens possunt realiter separari; ergo etiam distinguuntur realiter. R. D. ant. possunt realiter separari quoad prædicata intrinseca, & rectum. N. quoad connotata & obliquum C. *Si reponas*: Docens & Utens habent diversa objecta; ergo etiam quoad prædicata intrinseca distinguuntur realiter. R. N. ant. *Probas.* Logica docens v. g. definitiva pro objecto habet omnes definitiones in communi; Utens autem definitiva pro objecto habet unam definitionem in particulari; sed hæc sunt diversa objecta; ergo. R. D. 2. *partem maj.* Utens definitiva habet pro objecto unam definitionem in particulari tantum N. habet etiam omnes reliquas C.

100. *Obj.* 3. Docens & Utens habent diversas

definitiones: ergo etiam essentias diversas habent. *R. D. ant.* Habent diversas definitiones diversitate se tenente ex parte recti N. ex parte obliqui & connotati C. Adverte, hæc ipsa argumenta paululum immutata adhiberi posse contra partem conclusionis 2dam.

101. *Obj. 4. Contra 2. partem Conclus.* Logica docens habitualis est scientia; Utens habitualis non est scientia; ergo distinguuntur realiter. *R. D. 2. partem ant.* Utens habitualis, *quâ* utens non est scientia C. *quæ* utens est N. utraque enim est habitus per demonstrationem acquisitus: Non tamen docens *quâ* docens, nec utens *quâ* utens est scientia; quia doctrina vel actualis usus non est ratio, quare habitus Logicæ sit scientificus; aliàs omnes artes essent scientia, quia docent.

101. *Observa I.* Dum *Aristoteles* inquit, Logicam docentem esse avulsam à rebus; Utentem verò concretam rebus, intelligendus est de Logica utente *passivè*, sive de objecto Logicæ. II. Qui amittit omnino habitum & notitiam regularum dirigentium v. g. syllogismos; & tamen habitum formandi syllogismos adhuc retinet, is faciendo syllogismos, non ponet actus Logicæ directos. Cujus ratio est, quia Logica in illos non influit. Nec talis habebit habitum Logicæ utentis, quia non est generatus à scientia actuali; sed habitus ille retentus erit partim à Logica naturali, partim ab habitu antecederet habito, & paulatim deficiente.

possit demonstrare suos actus. 2dò. Ut reddat intellectum imperturbabilem. 3tiò. Ut faciat intellectum scire se scire, & ut ipse de bonitate consequentiæ rationem dare possit. His positis & suppositis, *status questionis* non est de Logica naturali: hæc enim non minùs necessaria est: quàm ipse intellectus. Nec est quæstio de Logica habituali; quia sine hac potest quis (modò actualem intelligat) acquirere scientiam perfectam & totalem; cùm habitus acquisiti non dent simpliciter posse, sed tantùm facile posse. Sed quæritur *primò*: An & quâ necessitate Logica actualis artificialis sit necessaria? *Secundò*: ad quas scientias?

105. *Dico 1.* Logica actualis non est necessaria *metaphysicè* ad alias scientias in statu etiam perfectissimo spectatas. *Ratio.* Quia Deus scientias infundere potest longè perfectiores, quàm industria & subtilitas hominis possit acquirere; ergo metaphysicè necessaria non est. Antecedens vix ullus satis rationabiliter infitiabitur; quis enim potentiam hanc negabit Deo, cui nihil imperfectionis sonet?

106. *Dico 2.* Logica actualis ad suas scientias materialiter & quoad substantiam spectatas necessaria non est physicè. *Ratio.* Ante inventam Logicam multi erant Astrologi, Mathematici, Medici, qui conclusiones habebant certas & evidentes; etsi non potuerint dare rationem sui sciti, ergo physicè necessaria non est ad has scientias. *Ant. quoad 1. partem* constat ex historiis, quæ testantur Ægyptios & Hebræos ante

ante inventam Logicam excelluisse Mathematicis; Hippocratem, Milesium & alios Græcos in arte medica, in moralibus & naturalibus inlignes extitisse. *Altera pars antecedent.* patet ex n. 108. *Confir.* Homo ingenii perspicacis absque Logica comparare sibi potest scientiam aliquam partialem non ita difficilem, & successivè etiam difficiliore; cùm intellectus semper magis magisque acuatur; imò homo non ita ingeniosus ex his præmissis: *Quod tibi non vis fieri, alteri non feceris; sed non vis tibi famam detrahendo surripi;* potest hanc deducere conclusionem: *ergo nec te detrahere alteri oportet.* Et si dare rationem sui sciti non valeat; ergo potest quis absque Logica comparare sibi scientiam materialiter & quoad substantiam spectatam.

107. *Dico 3.* Logica actualis ad alias scientias materialiter & quoad substantiam spectatas necessaria est *moraliter.* *Ratio.* Res illa moraliter necessaria est, sine qua finis absolutè quidem & naturaliter obtineri potest; sed nonnisi rarè & magnâ cum difficultate; sed absque Logica actuali aliæ scientiæ quoad substantiam spectatæ absolutè quidem obtineri possunt, non tamen absque magna difficultate; ergo. *Major* continet definitionem communem necessitatis moralis. *Minor* constat experienciâ, & probatur insuper à priori: quia intellectûs nostri debilitas tanta est, ut nisi certis legibus alligetur, ferè semper verum inter & falsum fluctuet, aut certè non sciat, sed tantùm opinetur, semperque versetur in periculo errandi in materiis
præ-

præcipuè difficilioribus magisque obscuris. Hinc *Tullius* in 3. *de Finibus* sic habet: *sine Dialectica quemvis arbitramur à vero abduci fallique posse.*

108. *Dico* 4. Logica actualis ad alias scientias totales formaliter & quoad modum spectatas est necessaria *physicè*. Sententia hæc nec nova est, nec rara; sed propterea non erit minùs chara. Tenet eam *P. Quiros*, *P. Rhodes*, qui Logicam ad alias scientias ita necessariam dicit, *sicut respiratio ad vitam necessaria est homini.* *P. Chanevelle*, qui Logicam non minùs necessariam ad scientias totales tuetur, ac *necessarius est cibus ad conservandam vitam.* *Ratio thesèos est:* Ad scientiam totalem formaliter & quoad modum spectatam requiruntur hæc tria: ut possit demonstrare suos actus, ut reddat intellectum imperturbabilem, ut possit dare rationem de bonitate Consequentiae, sive ut reflexè sciat; sed hæc præstare nequit scientia sine Logica; ergo: *Major* constat ex *Aristotele*, qui eam satis clarè *lib. 1. Poster. cap. 2.* sub finem innuit his verbis: *ἔτι περὶ δὲ τὸν ἐπιστάμενον ἀπλῶς, ἀμετάπτωτον εἶναι.* *Siquidem oportet scientem simpliciter, immutabilem esse,* vel ut alii vertunt: *ut labi & errare nequeat.* Vide etiam n. 113. usque ad n. 114. *Prob. min.* Ipsa bonitas consequentiae est conformitas cum regulis Logicæ, ergo nullus potest dare rationem de bonitate consequentiae, si nesciat regulas Logicæ; i. e. ipsam Logicam artificialem actualem. *Confir.* ab autoritate. *S. August.* vocat Logicam *Artem*

Artem artium, quâ clausâ cæteræ clauduntur, quâ apertâ cæteræ aperiuntur. Alii eam vocant *Regulam & mensuram artium, scientiam scientiarum; mundi rationalis solem*, quo absente in tenebris cespitare humana ratio cogitur. Hinc etiam ipse *Aristoteles* 1. *metaphys.* manifestè dicit, quòd multi, qui ante inventam Logicam scientiâ flourerunt, *multipliciter errârunt.* Igitur citra ullius offensionem in Logicæ laudem dicere possum, *Dat Galenus opes, dat Justinianus honores; absit Aristoteles ibit uterque pedes.* i. e. Absque Logica artificiali aliæ scientiæ humiles erunt & minùs perfectæ.

109. *Objic. 1. contra 2. conclus.* Juxta *Arist.* nemo aliquid scit, nisi sciat se scire; sed absque Logica nemo scit se scire ex n. 108. Ergo absque Logica nemo aliquid scit. Ergo ad scientias etiam materialiter spectatas erit physicè necessaria. *R. D. maj.* Nemo aliquid scit formaliter, nisi sciat se scire C. nemo aliquid scit materialiter, nisi sciat se scire N. & *concessâ min.* sic *D. cons.* Si ais: absque Logica nulla habetur evidentia; ergo etiam nulla scientia. *R. D. ant.* absque Logica vel naturali vel artificiali nulla habetur evidentia C. præcisè absque Logica artificiali, *Subdist.* nulla habetur evidentia tanta, quanta requiritur ad scientiam in statu perfectò C. quanta requiritur ad scientiam in statu minùs perfectò N.

110. *Objic. 2. contra 3. conclus.* Multi ante inventam Logicam evaserunt in Astrologos, Mathematicos, & hodie adhuc reperiuntur Jurispru-

prudentiâ, aliisque scientiis insignes, quin studuerint Logicæ; ergo nequidem moraliter est necessaria. *R. D. ant.* Evasêre tales absque magna difficultate N. cum magna difficultate, *Subdist.* Evasêre tales in statu minùs perfecto C. in statu perfecto N. Experientia factis docet, quòd Logicæ peritiâ destituti, syllogismo obscuro vel sophistico facilè turbentur, nec semper sciti sui dare rationem sciant. *Nec dicas*, quòd homo perspicacis ingenii sine Logica possit absque magna difficultate acquirere primò partem faciliorem alicujus scientiæ, & sic successivè totam. Nam etsi verum hoc sit, si inter partiales non sint obscuræ & difficiliores; falsum tamen est, si obscura & difficiliora in aliqua scientia occurrant. *Si reponas*, totam illam majorem difficultatem oriri solùm ex obscuritate materiæ, quàm Logica, non curans materiam, certè non tollit. *R.* Logica non curat quidem materiam, nec difficultatem ex ejus obscuritate ortam tollit, si intra finem suum intrinsicum relinquatur: at secùs est, si ab operante ad talem materiam applicetur. Certum enim est, quòd Logica in tali casu ex fine extrinseco multùm conducat, ut intellectus certis regulis astrictus faciliùs procedat, minùsque sit obnoxius periculo errandi.

III. *Obj. 3. contra 4. conclus.* Logica artificialis non fuit physicè necessaria ad se ipsam; ergo nec ad alias scientias. *R. 1. Retorqueo:* Grammatica non est necessaria ad se ipsam; ergo nec ad alias artes bene loquendi. *R. 2. N. Conf.*
Logi-

Logica est modus bene loquendi mentaliter, sicut grammatica est modus bene loquendi materialiter; ad modum autem sciendi non requiritur alius modus ejusdem rationis, ne procedatur in infinitum. *P. Rhodes* assignat hanc disparitatem: Logica per se ipsam formaliter scit se scire; aliæ econtra scientiæ hoc non habent nisi ab ipsa Logica: unde Logica formaliter sibi sufficit ad sciendum perfectè, & necessaria non est antecedenter ad se ipsam, sicut ad alias scientias. Alii respondent, unam Logicam partialem necessariam esse ad aliam partialem; ad primam verò partialem non ita difficile sufficisse Logicam naturalem. Sed priores responsiones præplacent.

112. *Obj.* 4. Si Logica sit physicè necessaria ad alias scientias in statu perfectò consideratas; ergo foret reliquis scientiis nobilior: quia ars dirigens nobilior est habitu directo. Sed consequens falsum est; ergo & antecedens. *R.* *N. Sequelam.* ejus probationem dist. Ars dirigens simul & imperans nobilior est habitu directo C. ars dirigens tantùm ministrando, *Subd.* est nobilior quoad hunc effectum præcisè C. est simpliciter nobilior N. Logica arrogans adeò non est, ut inter scientias reliquas omnes primatum sibi vendicat & prærogativam; sed humili familiæ servitio contenta, in eo gloriæ suæ apicem ponit, quod gradum sese scientiis aliis substernat, quo ad perfectionis suæ sublimitatem tutè valeant eluctari. *Si ais:* Saltem sequeretur, quòd ante *Arist.* nemo habuerit Philo-

loso.

lofophiam aut aliam scientiam in gradu perfecto; quia hic *cap. ult. Elench.* Logicam artificialem à se inventam esse gloriatur. R. Si Adamum excipias, & id, quod Philosophus de se fatetur, veritate nitatur, concedo sequelam: quid tum?

113. *Objic. 5.* Ad scientiam sufficit, si constet rectâ & evidenti materiâ; non autem requiritur, ut habeat rectam formam; ergo Logica ad scientiam acquirendam necessaria non est. R. *N. ant.* Aliàs etiam hic syllogismus: *Animal est homo, homo non est lapis; ergo animal non est lignum.*, generaret scientiam. *Si ais:* Saltem non requiritur ad scientiam, ut constet de bonitate formæ, & ut aliquis reflexè sciat. R. Et hoc falsò asseris. Ut enim scientia absolutè talis acquiratur, necesse est ut illa cognoscatur *ut* demonstratio; aliàs non quiescet intellectus, nec erit imperturbabilis, cùm timere semper & suspicari possit, quòd fortè fallatur.

Inst. 1. Ibi scientia perfecta est, ubi est cognitio certa & evidens per causas; sed ante Logicam jam dabatur talis cognitio; ergo. R. *D. maj.* ubi est cognitio certa & evidens per causas cum imperturbabilitate ex parte scientis C. sine hac N. D. etiam *min.* Ante Logicam dabatur talis cognitio cum imperturbabilitate. N. sine hac C.

Inst. 2. Sine Logica deprehendi potest evidens connexio consequentis cum antecedente; ergo etiam sine Logica haberi potest scientia cum imperturbabilitate, quia in hoc fundatur imper-

tur-

turbabilitas. R. *D. ant.* Deprehendi potest imperturbabiliter & in omnibus materiis. N. in facilioribus & cum formidine aliqua erroris ac deceptionis. C.

114. *Objic.* 6. Conclusiones Mathematicæ continentur in principiis à Logica independentibus; ergo possunt ex iis deduci sine Logica. R. *D. ant.* Continentur in iis formaliter & explicitè N. virtualiter tantùm & implicitè C. Hinc opus est Logicâ, ut sine periculo erroris indè eruantur.

115. *Observe* I. AA. nihil evincunt contra hanc conclusionem ultimam dicendo; alias scientias esse directas & primarias, quæ absolute naturaliter acquiri possunt sine scientia reflexa & secundaria, qualis est Logica. Nam tales scientiæ directæ absque reflexione, sunt scientiæ tantùm in statu minùs perfectò, quæ utique ante Logicam existebant; si verò spectentur in statu perfectò, tunc illis prior est Logica. II. Admissâ reflexione non sequitur processus in infinitum, cùm intellectus satis tutò acquiescat in regulis Logicæ scientificis, ex rationibus n. 111. datis. III. Nequicquam hæc ipsa quarta conclusio impugnatur ab iis, qui contendunt, quòd alia dentur principia, ad quæ reflectendo actus scientificus examinari possit, adeoque necesse non sit reflectere ad regulas Logicæ. Sic enim contra illos argumentor, & quæro: quid reflexione illa ad alia principia eruatur? si fateantur erui ipsas regulas Logicæ; infero: ergo sit reflexio ad ipsas regulas Logicæ. Si verò
G ipsæ

ipsæ regulæ Logicæ non eruantur ; etiam non erit scientia perfecta ; cùm hæc non sit sine modo sciendi , qui hucusque alius non fuit quàm Logica.

§. IV.

Quomodo Logica ad actus aliarum scientiarum concurrat ?

116. *Nota.* Concurfus alius est physicus & effectivus, alius moralis. *Physicus* est, quando causa physicè & effectivè influit in suum objectum. Sic physicè concurrat Ludimagister, si tyroni in scribendo manum ducit. Concurfus *moralis* est, si causa tantùm dirigat objectum, præscribendo regulas & modum operandi. Sic Ludimagister moraliter juvat tyronem, dum præscribit exemplar, secundùm quod literas efformat. *Status quæstionis* est tam de Logica actuali quàm habituali : an nimirùm utraque vel physicè vel moraliter, an mediatè vel immediatè concurrat ad actus aliarum scientiarum ?

117. *Dico 1.* Logica actualis *moraliter* tantùm & *directivè* concurrat ad actus aliarum scientiarum. *Ratio* est, quia ex communi Philosophorum una cognitio non producit physicè aliam ; cùm sit actus statim transiens : sed regulæ Logicæ sunt tales cognitiones ; ergo.

128. *Dico 2.* Nec Logica habitualis concurrat physicè, sed moraliter tantùm. *Ratio* est, quia habitus naturalis acquisitus, juxta communem, physicè effectivè concurrat tantùm ad actus

actus similes iis, à quibus est generatus; sed habitus Logicæ est habitus naturalis acquisitus ex actibus Logicæ dirigentibus; ergo etiam ad hos tantum effectivè physicè concurrir.

119. *Objic.* 1. Habitus Logicæ debet concurrere ad suum artefactum; sed artefactum Logicæ est v. g. in actu physico logicè recto; ergo habitus Logicæ ad talem actum debet concurrere. *R. D. maj.* debet concurrere ad suum artefactum vel physicè vel moraliter C. necessariò physicè effectivè N. Nullus habitus artis concurrir physicè effectivè in materia propria ad suum artefactum; ergo multò minùs habitus Logicæ in materia aliena. *Si ais:* ex n. 118. Habitus Logicæ concurrir physicè ad actus Logicæ; sed actus aliarum scientiarum sunt similes actibus Logicæ; ergo etiam ad illos physicè concurrerit. *R. D. maj.* Concurrir physicè ad actus dirigentes Logicæ C. ad actus directos N. sed actus aliarum scientiarum sunt tantum similes actibus Logicæ directis; ergo nec ad illos physicè concurrir. *Si quæras:* Quis tales actus logicè rectos in aliena materia physicè producat? *R.* Physicè & vitaliter producit illos habitus illius scientiæ, in cujus materia est talis actus, unà cum intellectu. *Nec obstat:* Quod habitus alterius scientiæ sit proportionatus ad actus, in quibus reperitur artefactum logicum. Nam licet sit improportionatus sine habitu Logicæ dirigente & illuminante intellectum; si tamen hic accedat directione suâ, illa improportio tollitur.

120. *Objic: 2.* Rectitudo logica, quæ in actibus aliarum scientiarum reperitur, debet habere principium effectivum, sed aliud non est assignabile, quàm Logica habitualis; ergo. *R.* *D. maj.* Rectitudo logica materialiter & identicè spectata, h. e. actus, cui identificata est rectitudo logica, debet habere principium sui effectivum C. rectitudo logica formaliter spectata, h. e. prædicatum rectitudinis, ut tale, requirit principium effectivum N. Principium effectivum actûs, qui identificatam habet rectitudinem logicam per se est intellectus, per accidens simul habitus aliarum scientiarum. Prædicatum autem rectitudinis formaliter spectatum requirit tantum principium sui directivum. Patet hoc in omni opere artificioſo, in quo cognitio semper directivè tantum concurrat.

Inst. 1. In actu supernaturali fidei præter intellectum requiritur supernaturale principium effectivè ac physicè concurrens; ergo etiam actus logicè rectus in aliena materia elicitus requirit præter intellectum principium logicum effectivè physicè concurrens. *R. N. conſeq.* *Diſp.* est: Actus fidei totus est supernaturalis & totus vitalis, adeoque debet habere principium & vitale & supernaturale physicè influens, cum nullum per aliquid aliud suppleri possit, & satis proportionatum reddi ad talem effectum se solo ponendum; ut interim ex Theologia supponimus. Aliud est in opere artificioſo, quale est actus logicè rectus, in aliena materia elicitus, quod præter potentiam executricem requirit prin-

principium tantùm directivè influens, cùm accedente solâ directione potentia executrix sit factis proportionata tali effectui, ùt quotidiana docet experientia.

Inst. 2. Habitus Logicæ discurrendo in materia aliarum scientiarum intenditur; sed hoc fieri nequit sine concursu physico; ergo. *R. 1. N. maj.* Non enim intenditur directè habitus Logicæ dirigens, de quo hìc est quæstio; sed directus, quia ab actibus directis non nascitur habitus, nisi pariter directus. *R. 2. D. maj.* Intenditur habitus Logicæ dirigens directè & immediatè N. indirectè & mediatè, mediantibus scilicet actibus Logicæ dirigentibus C. *R. 3.* Etiam minor falsa est; nam habitus intendi etiam possunt per concursum directivum.

Inst. 3. In actum, qui v.g. simul est temperantiæ & misericordiæ, utriusque virtutis habitus influit physicè; ergo etiam ad actum v.g. physicum Logicè rectum, utriusque scientiæ habitus physicè influit. *R. 1. N. ant.* Nullus enim habitus naturalis dirigens physicè influit in actus directos. Sola proinde voluntas directa & illuminata ab habitu utriusque virtutis producit physicè talem actum. *R. 2. T. ant. N. conf. Disp.* est, quia in casu priore actus est formaliter ac directè & temperantiæ & misericordiæ. In posteriori autem casu actus ille directè est physicus tantùm; cùm habeat materiam physicam, à qua ceu objecto specificatur omnis actus.

121. *Dico* 3. Logica habitualis concurrir ad actus aliarum scientiarum tantùm mediatè; quia mediantibus actibus dirigentibus illuminat & dirigit intellectum, ut cum habitu aliarum scientiarum fit proximè potens ad eliciendos actus logicè rectos in materia aliena. Logica verò actualis concurrir immediatè ad tales actus: quia immediatè per suas regulas dirigit intellectum, quomodo debeat sine periculo erroris definire, dividere, discurrere. Hæc de Prolegomenis satis dicta sunt; ex quibus Logicæ præstantiam necessitatèmq; dum colligis, quantum huic studio studium impendas, ipse, mi Lector, conclude.

